

FRONTISSA

Publicació semestral de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana

Desembre 2018 - núm. 36

editorial

El valor de la diversitat

Vivim un temps en el que la corrupció de la paraula s'explota al màxim, es proclama sense manies als quatre vents en nom de conceptes que haurien de ser sagrats, inviolables, com la democràcia, la justícia, la llibertat, la veritat. Ja no es tracta de deformar interessadament la realitat, el que es prodiga és l'invent de la postveritat que no és altra cosa que el relat de la mentida programada per arribar a l'objectiu final de confondre i imposar, per obtenir el poder. Per a determinades actituds prepotents els vots dels ciutadans esdevenen simple mecànica per aconseguir-lo amb la conjunció de tots els altres poders —que no es configuren a les urnes— escrivint corruptament, pervertint les paraules, contra la realitat, contra la veritat, deformant les opinions dels ciutadans. Per inflamar el discurs contra la diversitat, creant monstres amb una voracitat insaciabile.

El discurs de les supremacies contra la diversitat es dirigeix sempre contra les llengües i les cultures, freqüentment dites minoritàries. Contra el diferent —tots som diferents— que té vida pròpia individualment i en col·lectivitat. L'arrel del mal és profund i en el temps d'ara fa sobreviure les fosques essències de les dictadures

passades, les concomitancies amb els moviments totalitaris que tan horror van causar a Europa al segle passat, llençant als quatre vents les consignes simplistes, demagògiques i malèvols que sempre esperen ressorgir des del conreu de la ignorància. Rebrotja perquè mai hi va haver una voluntat clara, precisa i decidida de donar valor de primer ordre, compartit, a la diversitat cultural i lingüística. Els corruptors del llenguatge mai ha tingut presents reflexions profundes com les de George Steiner: "Una llengua ocupa un nínxol al rusc de les percepcions i les interpretacions potencials. Articula una construcció de valors, significats, suposicions, que cap altra llengua no iguala o substitueix amb un valor exacte. Perquè la nostra espècie ha parlat, parla en múltiples i diferents llengües, engendra la riquesa d'entorns i s'hi adapta. Parlem mons".

Al contrari del que ens passa al col·lectiu dels centres d'estudis que hem treballat per descobrir amb absoluta voluntat de rigor la riquesa dels nostres entorns amb l'afany de construir valors a partir del coneixement, de la reflexió, de la constatació de la diversitat que al llarg del temps i de l'espai han articulat els nostres "mons". També el d'ara.

Coordinadora
de Centres
d'Estudis de
Parla Catalana
CCEPC

Premi Nacional de Patrimoni Cultural 2007

sumari

des de la universitat Josep Fontana: història i compromís	pàg. 2
una imatge, una història Fonts, balnearis i formes de l'estiuig clàssic	pàg. 3
coneguem els centres d'estudis El Centre d'Estudis d'Isona i Conca Dellà	pàg. 4-5
ccepc XI Congrés de la CCEPC. "La construcció del territori: geografia, identitat i usos polítics"	pàg. 6
Edició de les actes de la jornada sobre historiografia local	pàg. 7
Centres d'estudis adherits a la CCEPC durant l'any 2018	pàg. 7
institut d'estudis catalans L'Institut d'Estudis Catalans i la Mancomunitat de Catalunya	pàg. 8
institut ramon muntaner Els premis Recercat	pàg. 9
Novetats bibliogràfiques	pàg. 10
l'entrevista Entrevista a Joan Veny i Clar	pàg. 11-13
la finestra Exposició Espai i Festa	pàg. 14
arxiu La Fonoteca de Música Tradicional Catalana	pàg. 16-17
museu El Museu del Ferrocarril a Móra la Nova	pàg. 18-19
resenyes i novetats	pàg. 20-23

Josep Fontana: història i compromís

“La història només és útil quan ajuda a la gent a pensar pel seu compte”

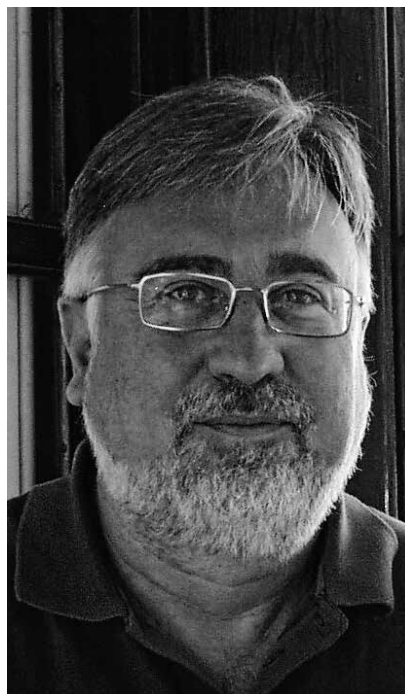
L'historiador Josep Fontana va deixar-nos amb la mateixa discreció humana que ens havia acompanyat. A la seva gran obra historiogràfica i a la seva enorme capacitat de treball cal afegir-hi un tracte franc amb els seus col·legues i amics, sempre disposat a donar un cop de mà a aquell que ho necessitava. Som molts els que estem en deute humà i historiogràfic amb l'amic Josep i amb el professor Fontana.

Josep Fontana ha estat un dels grans historiadors europeus de la segona meitat del segle xx i l'historiador català amb una projecció internacional més gran, tant per la seva tasca historiogràfica, com per la seva labor de transferència del coneixement, des de la dirigida a la comunitat científica, fins a l'orientada a la ciutadania. Ha estat impulsor de revistes científiques d'història, com *Recerques* o de divulgació història, com *L'Avenç* (1980). Ha fet d'editor a *Ariel*, *Eumo* i *Crítica*. Pel que fa a la tasca historiogràfica, podem agrupar els centres d'interès de Josep Fontana en quatre grans grups: la crisi de l'Antic Règim i la revolució liberal a l'estat espanyol, la història de Catalunya, la historiografia, i la segona meitat del segle XX.

Fontana ha esdevingut un mestre en el sentit més ampli de la paraula, tant a dins de la Universitat, com fora d'ella. Des del punt de vista acadèmic i a més de les classes, va impartir centenars de conferències i cursos en desenes d'universitats catalanes, espanyoles, europees i americanes. Classes i altres activitats acadèmiques de les que han gaudit milers de ciutadans d'arreu del món. Ha publicat 38 llibres, molts dels quals han estat traduïts a diverses llengües, ha col·laborat amb d'altres autors en 150 publicacions, ha escrit 89 articles en revistes d'història i ha fet 50 pròlegs. En total, prop de 500 obres, entre llibres, articles i ponències i a les quals cal afegir

36 tesis doctorals i 20 projectes de recerca. Llegia i escriví des d'aquí però sempre tenia el món al cap, tant quan parlava del seu estimat segle XIX, com del segle XX o XXI. Una perspectiva global que el va ajudar a comprendre el que passava a molts racons del món.

Però, Josep Fontana era també un home compromès. Compromès amb les classes populars, amb el seu país, amb la necessària transformació de la societat per assolir

més igualtat i més llibertat que ell pensava perfectament compatibles. Compromès en la lluita antifranquista (ahir) i compromès amb la lluita per la transformació social i política (avui). Compromís que no ha hipotecat la seva tasca d'historiador i que l'ha portat a escriure una síntesi interpretativa de la història del nostre país: *La formació d'una identitat* (2014) i a qüestionar visions simplistes en un i altre sentit sobre Catalunya i la seva gent.

Un altre aspecte clau del seu mesuratge ha estat la insistència en la importància de la història local que molts col·legues depreciaven, tot recordant-nos que “el que cal és volun-

tat per mirar i entendre el món, i la capacitat per aconseguir-ho és en els ulls que miren, no depèn de la mida de la finestra per on traiem el cap per veure'l”. D'aquí la bona relació que va mantenir amb els centres d'estudis locals, fins al punt que la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana es va fundar als despatxos del seu estimat Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives de la UPF. En aquesta direcció va publicar tres articles claus: “La història local: noves perspectives” (1985), “L'espai viscut i la fi de la història” (1991) i “Història local i història” (2007).¹ No era una teoria, sinó que restà prou ben reflectit en els llibres que publicà a partir dels anys vuitanta del segle XX amb multitud de referències bibliogràfiques locals i comarcals. Fontana defugia tant d'una visió estrictament barcelonina de la història de Catalunya, com de concebre aquesta com un mosaic de peces isolades. Per això parlava d'una “història policèntrica” (1985):

“Si fer història local, ho he dit altres vegades però ho repetiré perquè segueixo pensant igual, vol dir fer-la des d'un terreny conegut i trepitjat, cal que tota la història que fem sigui el més local possible, perquè només allò que es coneix es pot arribar a entendre, i només a partir d'aquesta comprensió podem arribar a descobrir fins a quin punt els problemes que ens afecten ens són comuns.

Penso que és així, enfangant-nos en la terra on els homes i les dones treballen, fan les seves cases i construeixen els seus somnis, que cal escriure la història: no pas acontentant-nos d'imaginar-los des de la taula de la biblioteca o de l'arxiu”.

RAMON ARNABAT
(HISTORIADOR I PROFESSOR DE LA URV)

¹ El primer a *Reflexions metodològiques sobre història local*, Girona. CEHG, 1985; el segon a *L'Avenç*, 147 (1991); i el tercer inèdit, és conferència pronunciada a Alguairer l'abril de 2007: <http://www.patronatlladonosapujol.cat/centenari/fixers/fontana.pdf>.

Fonts, balnearis i formes de l'estieug clàssic Sant Hilari Sacalm (les Guilleries), anys 20 del segle XX

El Montseny i les Guilleries foren de les primeres zones a gaudir de la veneració d'excursionistes, visitants ocasionals o estieujants estables. Consta activitat històrica d'estieug a Arbúcies, Sant Hilari Sacalm i Viladrau (en part també a Amer, més tardana). La freqüentació de fonts a l'aire lliure, el clima, la proximitat a Barcelona i Girona i el prestigi d'aigües medicinals ja conegudes o descobertes i certificades en el decurs del s. XIX en fan un nucli potent d'estieug. Els excursionistes hi cerquen l'entorn agrest, però també el patrimoni i la identitat primigènia. La millora de les comunicacions i l'aparició de fondes i establiments de més o menys rang atrauen colònies d'estieujants, que hi acaben tenint residència.

Segons els *Anales de la Sociedad Española de Hidrología Médica* el 1877 la meitat de les poblacions balnearies de la província de Girona i més de la meitat dels establiments eren a la comarca de la Selva. Tret de la Font Pudosa a Banyoles, dels Banys de la Mercè a Capmany (Alt Empordà) i el Balneari Montagut a la Vall de Ribes, (Ripollès), la resta dels existents es distribuïen entre Caldes de Malavella, Santa Coloma

de Farners i Sant Hilari Sacalm.

A Sant Hilari Sacalm, amb tradició des del s. XVIII d'aigües medicinals, el 1879 es declara d'utilitat pública la Font Picant, on el 1881 s'aixeca un primer edifici, ampliat i reformat els anys 1893-95 a càrrec de l'arquitecte August Font Carreras. A partir d'aleshores —i amb reticències de particulars i fondes de la població, a quatre quilòmetres de la font— l'anomenat Hotel Martin estigué regentat per l'empresari d'origen francès Martin Pagès, propietari del Grand Restaurant Martin, de la Rambla de Barcelona. Durant la temporada Pagès tancava el negoci i es traslladava a Sant Hilari, fet que indica la rellevància que va tenir entre la fi del s. XIX i primers anys del s. XX.

A l'entorn hi havia quatre fonts més, a banda de la Font Picant, i les aigües reberen premis a l'Exposició Internacional de París (1879) i a la de Balneologia de Frankfurt (1881), així com a Amsterdam, Niça i Buenos Aires, i el 1913 obtingueren un diploma al Congrés de Metges de Barcelona i el Gran Premi, diploma i medalla d'or al d'Hidrologia Mèdica de Madrid.

L'èxit de Sant Hilari com a desti-

nació d'estieug i balneari es manté els anys 20 i 30 i rep visitants il·lustres. El 1927 es monumentalitza la Font Picant a càrrec de l'arquitecte Josep M. Pericas. A la imatge veiem la zona coberta i el banc de pedra sobre la riera d'Osor, i els prestatges per als gots dels pacients, als quals se servia l'aigua per part d'una aiguadera assegurada al peu de la font. L'aigua s'envasava i s'enviava a Barcelona.

Després de la Guerra Civil l'establiment tornà a obrir i fins i tot es projectaren i en part realitzaren remodelacions. La cura d'aigües, però, feia temps que havia decaïgut davant els medicaments específics i la pràctica de l'estieug clàssic havia començat a declinar inexorablement. Els anys 60 l'hotel va tancar, tot i que restaren altres hotels i fondes i les seqüeles d'aquelles pràctiques les hem vist arribar fins fa pocs anys (fontades, passejos, aigua i anissos...) i encara tenyeixen la percepció de la població i dels seus paisatges i espais emblemàtics, més o menys decadents.

NARCÍS FIGUERAS CAPDEVILA
UOC / CENTRE D'ESTUDIS SELVATANS

El Centre d'Estudis d'Isona i Conca Dellà, porta 30 anys recuperant el passat històric del seu municipi

Aquest 2018, 30 anys després de la seva fundació, el Centre d'Estudis continua treballant mogut pels mateixos principis que en els seus inicis i, amb l'aval de nombrosos estudis, investigacions, exposicions, així com també la publicació de diverses obres de temàtica local.

L'abril de 1988, a Isona i Conca Dellà va néixer aquesta entitat amb l'objectiu de preservar, restaurar i donar a conèixer el patrimoni del municipi: el Centre d'Estudis d'Isona i Conca Dellà.

La presidenta del Centre d'Estudis, Susanna Solans recorda aquells inicis: "En aquella època parlar de patrimoni no era tan habitual com avui en dia, però érem conscients de tot el potencial que hi ha aquí a la Conca i, volíem recuperar el nostre passat històric, conservar-lo i donar-lo a conèixer a tothom".

Els fundadors de l'entitat, Susanna Solans, historiadora de l'art, com a presidenta, Agustí Graell, qui fou l'alcalde d'Isona i Conca Dellà en aquell moment, com a vicepresident i Sisco Amorós, historiador, com a secretari, vàrem posar la primera pedra del Centre d'Estudis. Conjuntament amb una junta directiva formada per sis persones més, mogudes per les mateixes inquietuds: Pepita Costa, Isidre Rius,

Joan Albert, Carles Codó, Xavier Bellés i Antoni Espejo.

En l'actualitat ja comptem amb el suport i la col·laboració de més de 200 persones associades, que provenen de llocs tan dispars com el Quebec, Holanda i Irlanda, encara que la majoria són del mateix municipi o residents a Catalunya. Els associats paguen una quota anual de 15€ i a finals d'any reben una memòria/anuari que conté articles, investigacions i notícies sobre la història i el patrimoni de la Conca Dellà.

Des del Centre d'Estudis d'Isona i Conca Dellà valoren moltíssim la voluntat, la constància i l'esforç de tots i cadascun dels seus associats. Perquè són moltes les perspectives que es poden anar consolidant amb la participació i amb les idees i iniciatives de tothom: "som una associació oberta a tothom, volem col·laborar amb altres entitats locals i comarcals i, agrupar persones amb inquietuds culturals semblants".

Potenciar espais i edificis d'interès històric-artístic

Durant aquestes tres dècades d'història, el Centre d'Estudis ha col·laborat en la millora del bé comú d'Isona i la Conca Dellà. Un dels casos més interessants és la restauració de la petita capella romànica dels Masos

de Sant Martí, del segle XII, situada al camí que va d'Isona a Covet; o la recuperació d'uns manuscrits històrics de l'església de Sant Miquel de Conques. En els seus inicis, a principis dels 90, van participar activament en la creació del que avui és l'actual Museu de la Conca Dellà, juntament amb la col·laboració de l'equip "PRAMA" (Programa de Recerques Arqueològiques al Municipi d'Aeso), tant en el muntatge inicial com en la rebuda dels primers visitants. Tot això sense cap ànim de lucre i amb la finalitat d'oferir un servei al poble. I és que al Centre d'Estudis som incansables i al municipi d'Isona, per exemple, hem realitzat actuacions com la museïtzació de la nau antiga de l'església parroquial: vam recuperar un conjunt de cinc làpides sepulcral·s dipositades en un magatzem municipal durant les obres d'ampliació del temple als anys 60 del s. XX i vam aconseguir el retorn de la pica beneitera del temple dipositada al Museu de Lleida durant la guerra civil. A la mateixa església també varen impulsar la restauració d'una venerada icona com és la imatge de la marededéu de l'Assumpció, obra de Josep M. Bohigas i, les obres de la malmesa coberta del campanar. Mentre que a Covet hem creat un Aplec, que ja prepara la seva 5ena edició, amb l'objectiu de promocionar i impulsar aquest reconegut monument nacional. A priori es pot pensar que només preservem obres de caire religiós, però la nostra tasca va molt més enllà, per exemple, vam organitzar, el 2014, els actes de commemoració del tricentenari de 1714 a Isona. També van impulsar la restauració i museïtzació de la mènsula de fusta del s. XVI de l'antiga casa de cal Cavaller d'Isona, sense oblidar, el 2009, els actes d'homenatge als isonencs morts en els camps de concentració nazis. La recerca i la investigació arqueològica és un altre camp de treball del Centre d'Estudis: hem participat activament en les campanyes d'excavació de l'an-

Aplec de Covet

Representació teatral del "Viatge per la història d'Isona"

Exposició sobre les inauguracions municipals de 1973

tiga ciutat romana d'Aeso (actual Isona) i hem elaborat un informe per al Parlament de Catalunya sobre la vil·la romana de Llorís, situada al camí vell d'Isona en direcció Artesa de Segre. La passió per la recuperació de la memòria històrica del municipi ha fet que el Centre d'Estudis col·labori, des de ja fa anys, amb l'Arxiu Comarcal del Pallars Jussà, en la recerca i recuperació de fons documentals familiars.

Dinamitzadors del Punt Òmnia d'Isona i Conca Dellà

Amb l'objectiu de donar resposta a una demanda social basada en la necessitat d'accedir a les tecnologies de la informació, el 2009 el Departament de Benestar Social i Família va encarregar al Centre d'Estudis l'organització i la dinamització del Punt Òmnia. És un centre de referència al municipi, on s'hi poden fer múltiples cursos i activitats per educar en un bon ús i

coneixement de les TIC i, evitar així l'exclusió social per motius econòmics, formatius o d'aïllament territorial.

En darrer lloc cal destacar el nostre últim projecte; la restauració de l'església de Sant Romà d'Abella, ja que el teulat d'aquest temple està molt malmès i suposa un perill per a tot l'edifici. Tot això sense deixar de pensar en altres futures actuacions i activitats municipals.

Tenim una pàgina web on informem de totes les nostres activitats i novetats d'interès cultural: www.facebook.com/isonenc

Obres publicades:

- Caramelles a Isona*. 2008
- Isona a la Vanguardia*. 2009
- L'últim cavaller d'Isona*. 2011
- Isona a la premsa comarcal (1866-1937)*. 2013
- Francesc de Moner i de Miret: un*

- pallars a la guerra de Successió*. 2014
- L'església d'Isona: 50 anys d'imatges i records*. 2015
- Lo Sant Crist de Conques*. 2016
- Retalls d'història d'Isona i de la Conca Dellà*. 2017
- Viatge per la història d'Isona*. 2018

Exposicions

- "Joaquim de Moner. El final d'una nissaga"*. Isona, 2007
- "Caramelles a Isona"*. Isona, 2008
- Exposició i actes d'homenatge *"Isonencs als camps d'extermini nazis"*. Isona, 2009
- "Per la Conca Dellà amb una Leica"*. Isona, 2013
- "L'església d'Isona: 50 anys d'imatges i records"*. Isona, 2014
- "Abella i la Conca Dellà...Bestial"*. Isona, 2016
- "Inauguracions: vine a trobar-te !"*. Isona, 2017
- "La veu del safareig"*. Isona, 2018

El Centre d'Estudis va restaurar l'antiga màquina de projecció del cine d'Isona

Presentació del llibre.- "Lo Sant Crist de Conques" a Conques

XI Congrés de la CCEPC. “La construcció del territori: geografia, identitat i usos polítics”.

Banyoles, 23 i 24 de novembre de 2018

Acol·lits pel Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles i emmarcant-lo dins el seu XXV Col·loqui de Tardor, el congrés va tenir lloc a l'Auditori de Banyoles. Amb el suport de l'Ajuntament de Banyoles, el congrés ha estat organitzat per la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i l'Institut Ramon Muntaner.

El congrés pretenia ser una ocasió per replantejar la relació que existeix entre la geografia, la identitat i la política pel que fa a les representacions del propi territori, i de quina manera s'ha projectat, ordenat i construït al llarg dels anys.

S'hi van presentar un total de vuit conferències, tres relatories i una vintena de comunicacions repartides així: vuit a l'àmbit 1, set a l'àmbit 2 i cinc a l'àmbit 3. Pel que fa als àmbits territorials, s'hi van presentar comunicacions de Catalunya, País Valencià, les Illes i Andorra. El públic assistent durant les sessions va arribar al centenar de persones.

A l'acte d'obertura va participar Josep Armengol i Tatjé, Subdirector General d'Acció Territorial i d'Hàbitat Urbà de la Generalitat de Catalunya, Albert Piñeira, vicepresident segon de la Diputació de Girona, Jordi Congost, primer tinent d'alcalde de Banyoles, Joan Anton Abellan, president del CEC Banyoles i Josep Santesmasas, president de la CCEPC i vicepresident segon de l'IRMU.

Van tancar el congrés les intervencions de M. Àngels Blasco, Directora General de Cultura Popular, Associacionisme i Acció Cultural, d'Albert Tubert, regidor d'urbanisme de Banyoles i de Josep Santesmasas.

Els àmbits temàtics del congrés i les ponències es van estructurar així:

ÀMBIT 1. La construcció de les personalitats territorials. Amb les ponències:

Jesús Burgueño (UDL). “Identitat local i legalitat administrativa o el joc del gat i la rata”.

Margarida Castañer / Xavier Martín

(UDG). “Dinàmiques urbanes; estructuradores del territori...”

Relatoria de l'àmbit 1 a càrrec d'Ignasi Mangue (Fundació Assut)

ÀMBIT 2. Ordenar (i administrar) el territori, canviar la societat.

Vicenç Aguado (UC – CE Garrigues). “El marc jurídic i institucional de l'organització territorial de Catalunya: evolució, limitacions i perspectives de futur”.

Macià Blàzquez (UIB). “El debat polític sobre l'ordenació territorial i turística a les Illes Balears”.

Relatoria de l'àmbit 2 a càrrec d'Ignasi Cuadros (CE Bages).

ÀMBIT 3. Identitats territorials i representacions polítiques: societat i cultura.

Ramon Sistac (UDL – CE Ribagorçans). “Creure's la frontera: la identitat en territoris limítrofs”.

Arantxa Capdevila (URV). “Catalunya i Espanya: territori, identitat i

política. Metàfores utilitzades des del procés d'independència”

Fora d'àmbit es va programar la conferència d'obertura a càrrec de Quim Brugué (UDG) “Governar els territoris en temps de complexitat” i la conferència de cloenda de Vicenç M. Rosselló “Territoris i comarques als Països Catalans”.

El resum final de les aportacions i les conclusions va anar a càrrec de Jaume Mascaró (Institut Menorquí d'Estudis).

Tots aquests treballs aportats al congrés seran editats en les corresponents actes, que esperem poder presentar durant la tardor del proper any.

Com en els anteriors congressos, aquest de Banyoles també va ser retransmès en directe via streaming. Es poden visualitzar les sessions al canal YouTube cercant-hi amb la paraula ccepc.

Edició de les actes de la jornada sobre historiografia local

La primera edició d'aquestes jornades sobre historiografia local es va celebrar a Lleida, a la seu de l'Institut d'Estudis Ilerdencs el 18 de novembre de 2017. L'objectiu d'aquesta iniciativa va ser reflectir l'estat de la qüestió sobre la producció més recent de la historiografia local i comarcal sobre la Segona República. La intenció és anar celebrant una edició cada dos anys per a tractar una temàtica o període històric.

L'aportació a les primeres jornades ha estat de nou ponències o estats de la qüestió sobre nou àmbits relacionats amb la Segona República, més un text introductorï.

Els temes i ponents han estat els següents:

Corrents polítiques. Carles Santacana (UB – Centre d'Estudis de L'Hospitalet).

Organització del poder local. Arnau Company (UIB).

Dones. Meritxell Ferré (URV).

Premsa local i comarcal. Josep M. Figueres (UAB).

Transmissió / moviment d'idees. Antonio Calzado (UV).

Cultura catalana. Enric Pujol (UAB – Associació Mirmanda).

Associacionisme / radiografia de la societat. Ramon Arnabat (URV) / Xavier Ferré (URV).

Ensenyament. Cèlia Cañellas.

Conflictes. Manel López (UdL)

Els textos ja són a punt per a ser editats i preveiem la presentació de llibre per a començament del 2019. L'edi-

ció anirà a càrrec de la Coordinadora i de l'Institut Ramon Muntaner amb el suport de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida. Amb aquest volum, obrim amb l'editorial Afers una nova col·lecció que portarà el nom de "Historiografia local".

Ja comencem a posar les bases per a definir la temàtica de la propera edició de les jornades, que també tindrà lloc a l'Institut d'Estudis Ilerdencs el dissabte 23 de novembre de 2019.

Exposició Patrimoni oblidat al País Valencià

Durant l'últim trimestre d'aquest 2018, l'exposició "Patrimoni oblidat. Memòria literària" ha visitat diverses localitats valencianes. Aquesta itinerància ha estat possible gràcies a l'organització i coordinació de la Federació d'Instituts d'Estudis Comarcals del País Valencià, entitat adherida a la CCEPC. Ha comptat amb el suport de cada centre o institut d'estudis que l'ha acollit. Des de la Coordinadora hem donat suport logístic amb la generació dels materials de difusió.

La mostra, que ha estat molt ben rebuda, ha fet el següent recorregut: Centre d'Estudis del Maestrat. Sant Jordi del Maestrat. Del 5 al 14 d'octubre.

Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta. Dénia. Del 18 al 30 d'octubre.

Associació Cultural Centelles-Riu-sech. Oliva. Del 3 al 18 de novembre.

CEIC Alfons el Vell. Gandia. Del 19 al 25 de novembre.

Col·lectiu Vall de Vernissa. Lloc Nou de Sant Jeroni. Des de l'1 de desembre al 9 de gener.

Institut d'Estudis Comarcals de l'Horta Sud. Picanya. Del 10 al 20 de gener.

Després de Picanya, l'exposició torna a Catalunya, on de moment, per a l'any 2019, encara es poden fer sol·licituds de programació. Si des del vostre centre d'estudis esteu interessats en portar la mostra a la vostra localitat, poseu-vos en contacte amb la Coordinadora per a consultar les dates disponibles i les condicions de reserva i muntatge.

Centres d'estudis adherits a la CCEPC durant l'any 2018

Associació Xarxa de Patrimoni Rural Ecomuseu del Blat

Amb seu al c/ Pau Casals, 2. 08551 Tona (Osona). Telf. 938125234 ecomuseudelblat@gmail.com www.ecomuseudelblat.cat Persona de contacte: Josep Preseguer (President).

Entitat fundada el 2017. Tenen 12 socis (centres patrimonials, de recerca i de difusió).

Activitat principal: Conservació, recerca i difusió del patrimoni rural de la comarca d'Osona. De moment no editen cap revista ni butlletí.

Grup d'Estudis Cubellencs Amics del Castell

Seu social a la Plaça Santa Maria, 1. 08880 Cubelles (Garraf). Contacte: Joan Vidal Urpí (President). jvidalurpi@hotmail.com www.amicscastell.cat <http://amicscastell.blogspot.com/>

Entitat fundada el 2000. Tenen 210 socis.

Activitat principal: Recerca històrica, conferències, exposicions, sortides culturals, etc. Editen la revista bimensual *La Figuera*.

L'Institut d'Estudis Catalans i la Mancomunitat de Catalunya

La fundació de l'Institut d'Estudis Catalans el 1907 per Enric Prat de la Riba, que acabava de ser elegit president de la Diputació de Barcelona després de l'èxit de la Solidaritat Catalana, fou anterior en set anys a la constitució de la Mancomunitat de Catalunya, però la prefigurava en el sentit d'abastar un àmbit superior al de la simple província de Barcelona. L'Institut fou ampliat el 1911 amb dues noves seccions: la Filològica i la de Ciències al costat del nucli inicial, denominat a partir d'aquest moment Secció Històrico-Arqueològica. Els presidents de les tres seccions exercien de forma rotativa la presidència de tot l'Institut per quadrimestres. El mateix any 1911 començà la campanya per aconseguir una llei que permetés la federació de les quatre diputacions catalanes amb el nom de Mancomunitat de Catalunya i no s'aconseguí fins el desembre de 1913. L'IEC constituïa el pas vers la institucionalització amb recursos públics de la cultura catalana amb voluntat nacional i la seva història estigué lligada des del principi a la progressió de Catalunya vers l'autogovern i a les victòries del catalanisme polític. La sort de l'IEC restava en el futur lligada a la de les institucions polítiques preautonòmiques i autonòmiques de Catalunya.

Les normes ortogràfiques promulgades per l'Institut el 1913 foren immediatament adoptades per la Diputació primer i per la Mancomunitat a continuació. La unitat i normativització de la llengua catalana escrita eren imprescindibles per a la seva subsistència en front del castellà, única llengua oficial aleshores, i per a esdevenir llengua d'escola i l'administració pública a més de ser llengua literària moderna, condició que ja havia assolit. El 1914, poc després de la constitució de la Mancomunitat, s'inaugurà la Biblioteca de Catalunya, biblioteca nacional, que l'IEC venia preparant des de la

seva fundació. A més l'Institut assumí un seguit de serveis, la fundació i supervisió dels quals li confià la Mancomunitat com ara el servei d'excavacions, el de monuments, el d'arxius i altres. Tot i que l'Institut gaudia d'una autonomia científica, els vincles amb la Mancomunitat eren molt estrets des del principi i encara ho foren més quan Josep Puig i Cadafalch, president de la Secció Històrico-Arqueològica i de tot l'IEC el primer quadrimestre de cada any, esdevingué president de la Mancomunitat de Catalunya el 1917, després de la mort de Prat de la Riba. Al mateix temps, el secretari general de l'IEC des del 1911, Eugeni d'Ors, el definidor del noucentisme, esdevingué director general d'Instrucció Pública de la Mancomunitat i cap del servei de biblioteques de la corporació.

Aquesta vinculació tenia molts avantatges però també algun inconvenient com quan la destitució d'Eugeni d'Ors com a director gene-

ral d'Instrucció Pública va anar seguida per la seva deposició com a secretari general de l'IEC per decisió del ple dels seus membres, feta en detriment de l'autonomia acadèmica de la institució, però era inevitable que la incompatibilitat del president de la Mancomunitat amb Ors com a funcionari esdevingués alhora la del president rotatiu de l'Institut amb el secretari general del mateix, que havia quedat aïllat dels seus col·legues i dels seus anteriors col·laboradors.

La Dictadura de Primo de Rivera liquidà la Mancomunitat de Catalunya i privà l'IEC sense subvenció ni reconeixement públics. No arribà a dissoldre'l però esperava que morís d'inanició. El 1930, en caure Primo de Rivera, la Diputació de Barcelona tornà a mans favorables i l'IEC recuperà subvenció i reconeixement oficials, que foren mantinguts per la Generalitat republicana en el marc de l'Estatut d'autonomia de 1932.

ALBERT BALCELLS.

Enric Prat de la Riba

Els premis Recercat

Acte de lliurament dels premis Recercat en la segona edició. Amposta 2006. Cultura

L'any 2005 l'Institut Ramon Muntaner (IRMU) instituïa els premis Recercat en el marc de la jornada de cultura i recerca local que porta el mateix nom. Una de les queixes expressades habitualment des dels centres d'estudis, sobretot els primers anys després de la constitució de l'IRMU, era la manca de reconeixement del paper dels centres d'estudis en el context de la recerca i la cultura catalanes i també de la importància de les persones que a

través de la seva acció vinculada a una entitat incideixen en un territori generant dinàmiques que contribueixen a transformar-lo des del coneixement.

Per aquest motiu es creà la diada de referència del món dels centres d'estudis *El Recercat* i també els premis que porten el mateix nom. *El Recercat* està pensat com un espai per donar visibilitat a la ingent activitat dels centres d'estudis com a part d'un moviment cultural i de

recerca ampli, tant per la tipologia de les entitats que el conformen com per l'elevat nombre, i arrelat al territori, i també com un espai de trobada i intercanvi on s'han gestat projectes i complicitats.

En el moment de la creació dels premis Recercat es va creure que era molt important que els guardons fossin a proposta dels mateixos centres d'estudis i que es valoressin positivament les aliances entre entitats a l'hora de presentar les candidatures. Proposar algú altre per a un premi és una gran mostra de generositat i empatia i honora als que són capaços de fer-ho. El fet que les candidatures procedeixin des del mateix col·lectiu encara els concedeix major transcendència.

En la primera edició, els premis Recercat es van concedir al final del dinar de germanor que se celebra anualment, però de seguida es va veure la necessitat de convertir aquest acte en el central de la diada. D'aquesta manera el lliurament dels premis queda revestit de la solemnitat que mereixen l'entitat i la persona a què són atorgats. A més a més, els premis han estat presidits habitualment per consellers, directors generals i alcaldes i regidors de les poblacions que els han acollit i se cerca un escenari de referència dels grans esdeveniments de la ciutat.

En aquests moments ja està obert el termini per preparar i presentar les vostres candidatures. Mireu el vostre entorn i feu arribar les vostres propostes. El premi a l'entitat són mil euros, més la peça commemorativa i el diploma i el premi a la persona és la litografia guanyadora del segon premi d'obra gràfica Recercat que ha estat concedit recentment i també la peça commemorativa i el diploma. Teniu temps fins el mes d'abril per fer arribar les vostres propostes.

Podeu consultar la llista dels guardonats en aquestes primeres catorze edicions a www.irmu.org.

Novetats bibliogràfiques

L'editorial Afers ha publicat la monografia *La taula del mirall: L'Ateneu i l'associacionisme cultural i polític a la Selva del Camp, 1878-1979*, de l'historiador **Guillem Puig Vallverdú**. Aquesta publicació és el resultat de la **III Beca de recerca història Terra d'Ateneus**, convocada l'any 2016 per l'Institut Ramon Muntaner i la Federació d'Ateneus de Catalunya, amb l'objectiu d'estudiar la repercussió social de l'associacionisme cultural ateneístic en un territori concret dins de l'àmbit català des del punt de vista històric.

Aquest llibre ressegueix com es va configurar la societat selvatana dels segles XIX i XX sobre la base de l'estudi de les entitats. La constitució d'espais, la transmissió de pautes culturals o el sorgiment de rivalitats i complicitats permet redimensionar el temps de l'oci en la seva vessant productiva, conservadora i reproductora del poder, així com creadora de contrahegemonies. En aquesta monografia, on convergeixen la història social, política i cultural, s'hi analitza l'associacionisme selvatà com un exemple de les dinàmiques de canvis globals al llarg de la contemporaneïtat.

L'autor, **Guillem Puig Vallverdú** (la Selva del Camp, 1989) és historiador al Centre d'Estudis Sobre Conflictes Socials de la Universitat Rovira i Virgili. Les seves línies d'investigació se centren en la revolució de 1936, amb una especial atenció a les col·lectivitats agràries, així com en la crisi de la rereguarda republicana durant la Guerra Civil, una temàtica sobre la qual desenvolupa la seva recerca doctoral. Destaca el seu interès per la protesta pagesa, els moviments socials i les pautes de sociabilitat popular i de l'elit a la Catalunya rural durant el període contemporani, unes qüestions sobre les quals ha publicat en diverses revistes especialitzades i obres col·lectives.

L'Institut Ramon Muntaner i el Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès

han publicat el desè número de la revista *IBIX*, que recull les aportacions al **X Col·loqui Internacional d'Estudis Transpirinencs**, que es va celebrar durant la tardor de 2017 a Queralbs (el Ripollès).

En aquesta ocasió, el Col·loqui va portar per títol "**L'aprofitament dels recursos naturals als Pirineus**", que es manté per a la publicació de la revista, que agrupa una vintena d'articles que expliquen com la riquesa natural dels Pirineus ha condicionat diferents aspectes d'aquest territori, com ara les poblacions, les polítiques públiques, les activitats productives, els intercanvis culturals i la vida quotidiana en general.

Entre els autors que col·laboren en aquest desè número de la revista *IBIX*, destaquen l'etnobotànic Joan Vallès, els antropòlegs Laura de Castellet i Xavier Kerexeta i els historiadors Lluís Obiols i Núria Camps, entre d'altres.

La incorporació de l'Institut Ramon Muntaner com a entitat coeditora d'*IBIX* comporta una nova etapa en aquesta publicació, amb l'objectiu que, a curt o mitjà termini, es pugui incorporar a registres de revistes científiques d'impacte com *CARHUS+*. Aquesta segona etapa també comporta que, a partir d'ara, *IBIX* serà una revista diferenciada dels *Annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès*.

Podeu consultar el sumari del desè número de l'*IBIX* a l'enllaç <https://www.irmu.org/irmu/publication/595>. A finals de l'any 2019, aquest volum també es podrà consultar a text complet a *RACO*.

Finalment, també ha aparegut la publicació que recull les aportacions dels participants en la **X Edició de l'Espai Despuig**, taula rodona que celebra biennalment l'IRMU i que se centra en temes d'interès pels centres d'estudis.

Aquesta última publicació porta per títol "**La missió de la universitat i la seva confluència amb el**

món de la recerca local", igual que el X Espai Despuig, que es va dur a terme a Sant Just Desvern l'11 de novembre de 2017, i que va tenir com a objectiu posar de relleu la importància de l'associacionisme cultural per a la recerca en el conjunt dels territoris de parla catalana, com a espais que generen investigació centrada en el seu entorn més immediat i que realitzen projectes que generalment estan pensats per a la seva aplicabilitat i també com a espais de confluència amb el món universitari pel fet que cada cop més són animats, gestionats i participats per persones que procedeixen d'aquest món, en el qual s'han format i que, de vegades, fins i tot hi estan vinculats com a docents i/o investigadors.

Totes aquestes reflexions i intervencions es veuen publicades un any després en el desè volum de la col·lecció Espai Despuig, que és el que ara us presentem. Després de la presentació de la taula rodona a càrrec de Narcís Figueras, membre del patronat i del consell de direcció de l'Institut Ramon Muntaner i professor de la Universitat Oberta de Catalunya, trobem les intervencions de: Xavier Filella Fargas, president del Centre de Lectura de Reus (2011-2017) i antic regidor de Cultura de l'Ajuntament de Reus (1999-2007); Francesc Xavier Grau Vidal, secretari d'Universitats i Recerca. Departament d'Empresa i Coneixement. Generalitat de Catalunya; Enric Saguier Hom, secretari de l'Associació d'Història Rural i professor d'Història i Institucions Econòmiques a la Universitat de Girona, i Queral Solé Barjau, professora de la Universitat de Barcelona. La publicació es tanca amb una transcripció de la ronda d'intervencions del públic amb què es va acabar la taula rodona.

Us recordem que podeu consultar a text complet aquesta edició de l'Espai Despuig, així com les anteriors, al següent enllaç: <http://www.irmu.org/projects/despuig>

PINEDA VAQUER I M. CARMÉ JIMÉNEZ

Entrevista a Joan Veny i Clar

Va néixer a Campos, Mallorca el 1932. És lingüista. Va estudiar a les universitats de Barcelona, Lovaina i Poitiers i es va doctorar en filologia romànica l'any 1956.

Catedràtic d'institut, professor adjunt de lingüística romànica (des del 1955) i catedràtic de dialectologia catalana (1983, i a partir del 2002, catedràtic emèrit) a la Universitat de Barcelona, ha participat en nombrosos congressos i ha publicat articles sobre lingüística catalana —especialment sobre dialectologia i etimologia— a la *Revue de Linguistique Romane*, el *Boletim de Filologia*, *Orbis*, *Estudis Romànics*, etc., a més de diverses miscel·lànies i volums col·lectius.

Cal destacar la seva tasca en l'edició de l'*Atlas lingüístic del domini català* (des del 2001) del qual és coeditor, iniciat per Antoni M. Badia i Margarit, el qüestionari del qual publicà el 1993 (amb Badia i Margarit i Lídia Pons, amb qui el 1998 publicà *Etnotextos del català oriental*, que conté materials inèdits recollits en les enquestes de l'Atlas), i també l'*Atlas linguarum Europae*, en curs de publicació des del 1983 i el *Léxico de los marineros peninsulares* (1985-89). Altres obres seves són: *Llengua històrica i llengua estàndard* (2001), *Contacte i contrast de llengües i dialectes* (2006), *Escrits lingüístics mallorquins* (2007) i *Petit atlas lingüístic del domini català* (2008).

El 1978 va ingressar a l'Institut d'Estudis Catalans, adscrit a la Secció Filològica, de la qual fou vicepresident del 1992 al 1998. El 1982 fou nomenat director de la secció de llengua de l'Institut d'Estudis Andorrans. Ha estat president de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (1994-2000) i del Consell Supervisor del TERMCAT (1990-2015). El 2013 fou nomenat membre d'honor de la Societat de Lingüística Romànica. El 1997 rebé el premi Josep Maria Llopart de l'Obra Cultural Balear i el mateix any li fou atorgada la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya. L'any 2004 rebé el premi de la Fundació Catalana per a la Recerca i la Medalla Màrius Torres de l'IEC, el 2012 el premi Pompeu Fabra, el 2013 la Medalla de la Xarxa Vives d'Univer-

sitats i el 2015 el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. L'any 2016 rebé el doctorat honoris causa per la Universitat de les Illes Balears.

L'Institut Ramon Muntaner amb el suport de la Direcció General de Política Lingüística convoca des del 2004 una beca amb el seu nom per a fomentar l'estudi de l'estandardització i la diversitat lingüístiques. Se n'han convocat sis edicions fins a aquests moments i hem tingut l'honor d'incorporar-lo al jurat en aquesta darrera edició.

La vostra trajectòria de recerca ha estat dedicada, si podem dir-ho així, a la diversitat lingüística del català, als diversos parlars dels territoris de parla catalana. Com va néixer en vós l'impuls de dedicar-vos a l'estudi de la llengua, del seu patrimoni lèxic i de la seva variació geogràfica?

El meu pare era de Campos i la meua mare, de Lluçmajor, dos pobles del sud de Mallorca separats per 12 kms. Dins la indiscutible unitat dels dos parlars, la seva secular vida autàrquica i l'escassetesa de comunicacions havia generat algunes petites diferències en el parlar: ma mare pronunciava fideuí i mon pare fideví, ella deia niu i ell, aucell, i un breu etcètera. Vet aquí com, des de la meua infància, vaig viure, en petita escala, una tímida diversitat di-

alectal. Poc pensava que en un futur llunyà l'estudi de la variació lingüística en funció de l'espai seria un tema central de la meua vida acadèmica. Ja més gran, a l'ombra —o a la fosca?— de la postguerra, vaig viure una situació de diglòssia, generada pel triomf de la dictadura franquista, avui atractiu dels sociolingüistes: parlàvem en mallorquí, en català de Mallorca, en família, al carrer, al cafè, però, quan havíem de fer un acte formal (una carta, un discurs, una conferència, llegir literatura) recorriem al castellà, l'única llengua oficial, perquè la llengua del país, set vegades centenària, ens era vetada. Al darrer any de Batxillerat vaig tenir ocasió de fer, en col·laboració amb un amic d'estudis, unes monografies històriques de l'església de Sant Blai (s. XIII) i de l'oratori de la Font Santa (s. XVI); a tal fi, vaig freqüentar els arxius del meu poble, municipal i parroquial, i la lectura dels documents consultats em va revelar una realitat: que els meus avantpassats parlaven la seva —la meua— llengua, però que també l'escriuen, que era una llengua completa, llengua baixa i llengua alta alhora, com tota llengua de cultura, apta per a tots els usos. D'aquí va néixer la meua passió per la nostra llengua i literatura, el comerç amb poetes i escriptors de Mallorca i de tota l'àrea idiomàtica. I una aposta per la defensa i il·lustració de la llengua catalana que ocuparà tota la meua vida.

Heu estat i sou molt conegut i molt llegit per docents i estudiants de català pel vostre llibre sobre els dialectes, *Els parlars catalans* (ed. def. 1983). Després de les múltiples edicions que se n'han fet i que arriben fins al 2002, si no m'equivoquo, quina creieu que és la seva validesa i utilitat avui, ni que sigui completant-lo amb altres aportacions respecte a aspectes que modifiquen el panorama actual?

El 1978, l'editorial Dopesa, avui extingida, em va convidar a redactar un llibre sobre els dialectes catalans dins la col·lecció "Conèixer Catalunya". Feia uns anys que l'amic Antoni Comas, traspasat prematurament, m'havia encarregat l'ensenyament de Dialectologia Catalana a la Universitat de Barcelona: tenia, doncs, l'experiència de la docència de la matèria i el coneixement sobre el terreny de la variació dialectal a través de les enquestes de l'Atlas Lingüístic del Domini Català. En poques setmanes vaig redactar el llibre que, amb gran sorpresa meua, va resultar un "bestseller", simplement perquè a l'ensenyament secundari (o mitjà) de català hi havia una part del programa dedicat a la dialectologia i, per tant, el meu llibre omplia un buit i era útil tant a professors com a alumnes. La presència de la Dialectologia al programa d'Humanitats de les universitats catalanes va afavorir noves edicions del llibre, titulat *Els parlars*, que, a mesura que s'exhauria el tiratge, vaig ampliar i completar amb versions dialectals de la paràbola del fill pròdig, d'evident utilitat pedagògica per facilitar

la comparació de trets coincidents i diferenciats dels nostres dialectes. El llibre, després d'haver conegut 13 edicions, recentment ha estat objecte d'una nova redacció i ampliació amb un caire pedagògic d'atenció als exercicis, un llibre escrit en col·laboració amb Mar Massanell (2015) i publicat per la Universitat de Barcelona. Completen aquestes síntesis un munt de treballs d'investigació que eixamplen i aprofundeixen aspectes diversos de la llengua (cultura popular, variació geogràfica, etimologia, neologismes, manlleus, arcaïsmes, incorporació a la normativa, etc.).

Un element central de la vostra tasca de recerca i estudi és la vostra implicació en el projecte compartit de l'Atlas Lingüístic del Domini Català, que ja compta amb 8 volums. En quin punt es troba el projecte? Què ens en podeu dir?

L'Atlas Lingüístic del Domini Català (ALDC) és una obra col·lectiva, des dels iniciadors de l'obra (Badia, Colón), passant pels redactors del qüestionari (Badia, Veny) i els enquestadors (Rafel, Martí, Pons, Veny) fins a la direcció (Veny, Pons) i l'equip d'edició (Núria Jolis, Montserrat Roma). La primera etapa, de recollida de materials, de 14 anys de durada, va ser àrdua: calia trobar els informadors adequats (persones d'edat, coneixedores de la vida del camp, vives de potències, amb temps disponible, etc.) que responguessin a les 2.400 preguntes sobre lèxic general (el cos humà, malalties, etc.) i especialitzat (noms d'ocells, de peixos, d'herbes,

meteorologia, noms de classes de pès, de prunes, etc.); uns quaderns de cròniques reflecteix els entrebancs i problemes de les entrevistes (recerca laboriosa de l'informador, cansament, disposició parcial de temps). Una gran part de les respostes es transcrivien in situ en transcripció fonètica i una altra part es va gravar en cinta magnètica —una innovació metodològica a tot l'estat—, la qual cosa ha permès la formació d'un arxiu sonor, digitalitzat, dels nostres dialectes. Un cop completades les enquestes, es va procedir a la formació d'una base de dades, a la cartografia i a la publicació de l'obra de la qual acaba d'aparèixer el novè i darrer volum i en la qual Pedro Monzo, Núria Jolis i Montse Roma han tingut un paper decisiu. L'ALDC és un atlas descriptiu, una radiografia de l'estat del català parlat cap als anys 1960-1970. Faltava, tanmateix, abordar una altra dimensió, la interpretativa dels materials presentats amb tot el rigor científic; així va sorgir el Petit Atlas Lingüístic del Domini Català (PALDC, 6 vols. publicats dels 9 previstos), que presenta els mapes en colors on es fixen les isoglosses o àrees de cada tret (la de homes i de hòmens, la de melic i de llombrígol, etc.) i els mots menys usuals, tot interpretat en un comentari lingüístic on s'explica el paper del substrat, de l'aragonès, de l'occità, de la interferència, de la fidelitat al llatí, de la creativitat interna, etc., analitzant de cada mot l'etimologia, la seva motivació, els seus canvis, la comparació amb altres llengües, etc.

Un dels aspectes al qual heu dedicat força atenció ha estat el de la ictionímia, els noms dels peixos. A les costes dels diversos territoris de parla catalana hi ha una gran riquesa lèxica per referir-se a les diverses espècies marines. Per què us ha interessat? Què destacaríeu d'aquesta faceta de la vostra obra, si haguéssiu de presentar-la breument?

Durant la meua adolescència i joventut, passava l'estiu amb la família, al costat del mar, a Sa Ràpita i m'agradava pescar (amb canya, a volantí, a la fluixa, a grumeig). El peix més gros que vaig agafar va ser un corball ("escorbai") que devia fer més de dues terces: sa padrina Bolena, que

passava uns dies amb nosaltres, quan va obrir sa sarrieta on jeia la preciosa peça, semblava que veia visions, “fli-pava” diríem avui, tot dient: “Tu has pescat aquest peix?”. Vaig iniciar-me en el gran temple de la ictionímia arran del congrés d'Estudis Lingüístics del Mediterrani celebrat a Màlaga (1973), organitzat per Manuel Alvar, patriarca de la dialectologia hispànica: la preparació de l'estudi sobre el penegal, “*Helicolenus dactylopteros*”, em va obligar a consultar una àmplia i variada bibliografia que em va fer descobrir un món apassionant, poc fressat, on es donaven la mà l'arcaisme amb la creativitat: des d'aleshores les meves recerques ictionímiques van créixer i la meua producció en aquest àmbit es va enriquir amb troballes entorn del pestriu, el garneu, el petarc, la baila, el quetsèmper, el metge, etc., una munió d'articles de recerca que publicaré algun dia, amb l'ajut de Déu i de les institucions, abans del viatge definitiu. El món dels peixos em resulta fascinant per la unitat onomasiològica (congre, morena), la fidelitat dels seus noms a la llengua mare (sarg), la innovació producte de la metàfora (peix àngel) o la metonímia (penegal), la variació en funció de l'espai (moll/roger), l'expansió cap a altres llengües (cast. rape, garneo), el manlleu a dominis veïns (alatxa), la fraseologia que engendren (caminar com els crancs) o els usos figurats (garneu 'astut'), etc. Vaig emocionar-me en descobrir en els mots pestriu, pestiu, bestriu 'tipus de mussola' la continuïtat catalana, única en la Romània, del llatí pistrix, variant de pristis, referent a un peix agressiu, voraç. O en constatar que un peix com el quetsèmper, que els pescadors rebutgen, té 18 noms diferents només a Mallorca!

Alhora aquesta diversitat de noms al·ludeix a les formes de vida, a les arts de pesca, als costums culinaris... La llengua reflecteix la vida social...

És indubtable que la vida social, l'entorn natural, el tipus d'activitat mostren lligams estrets de la societat amb la llengua, amb els dialectes. Ve a tomb recordar que els indis morodos, que viuen a la selva, distingeixen amb disset noms les diferents tonalitats de verd. I que un poble micòfag, com és el català, disposa de 250 noms per a designar les múltiples espècies del país. La feina de segar, que era tan pesada i tan llarga quan es feia a mà i feia necessari l'ús de la falç o la corbella, amb els esclopets o didals, avui s'ha simplificat, però ha deixat parèmies com “qui no pot segar, espigola” ‘en no poder assolir tot allò que un voldria, cal accontentar-se amb allò que un pot obtenir’. La vida moderna ha abandonat referents i maneres de fer, amb els seus noms, però les noves necessitats i canvis han incorporat a la llengua nous mots, de creació interna o de procedència exterior (xiruca, cassolada, fideuà, western, tuit); cal dir que qualche vegada s'haguessin pogut aprofitar mots tradicionals per a adaptar-los a conceptes nous, com esquellots o esque-lotada, aplicats al soroll que es feia a un viudo quan es casava, mots que haguessin pogut substituir cassolada.

Finalment, el nostre col·lectiu d'estudis locals –investigadors i associacions d'estudis, centres, fundacions, etc., que fan recerca i publiquen als diversos territoris, i que estan connectats en xarxa per entitats com la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i l'Institut

Ramon Muntaner–, a banda de l'aportació investigadora intrínseca (història, geografia, etnografia, demografia, patrimoni...), juga un paper en la continuïtat de l'ús acadèmic i públic de la llengua a cada territori i també en l'eventual arplega i estudi de la seva variació. Fins i tot tenim una Beca de recerca amb el vostre nom. En relació amb això, us demanaria: a) Com valoreu l'aportació, històrica i actual, dels estudis locals. I b) Què proposaríeu a les entitats i als investigadors que vulguin ser útils i col·laborar als objectius de recerca que vós heu encapçalat al llarg de la vostra trajectòria? Què podem aportar des de la recerca local?

És indubtable que els estudis locals, cenyint-nos a l'espai lingüístic, han contribuït qui-sap-lo al progrés dels estudis sobre la llengua, sigui per part de dilettants, sigui per part de professionals; alguns s'han sentit atrets per les particularitats de la seva població nativa i els seus productes han de ser benvinguts; els especialistes han expandit les seves mirades cap a espais diferents del propi. En aquesta línia, certes àrees han estat privilegiades per l'estudi que s'ha fet de les seves modalitats, especialment en l'espai del tarragoní i tortosí i des d'un angle de geolingüística regional; la beca J.V. sobre el Baix Ebre n'és un exemple eloqüent. Tots aquests treballs, siguin de recollida de materials, siguin de la seva interpretació, contribueixen en gran mesura al coneixement de la rica variació segons l'espai i obren la porta a futures aportacions per a un millor coneixement sincrònic i diacrònic de la nostra llengua i a la seva aplicació a l'estàndard. Cal, doncs, encoratjar les institucions, com ha fet la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i l'Institut Ramon Muntaner, a protegir i incrementar els estudis lingüístics de les diverses àrees dialectals que serviran per a a) completar el patrimoni de la llengua històrica, del passat i del present; b) dinamitzar-ne els elements compartits i reservar els més propis per a un registre restringit apte per a un estàndard més local que permeti salvaguardar unitats lèxiques en perill d'extinció.

NARCÍS FIGUERAS I CAPDEVILA
M. CARME JIMÉNEZ FERNÁNDEZ

Presentació de la Beca Joan Veny l'any 2004 a Móra la Nova

Exposició Espai i Festa

La transformació festiva de l'espai públic a les viles i als barris de Barcelona

"Mira bé, contempla, admira fantasies de paper, que són feina de molts dies de la gent del meu carrer"

Josep Fornés
Fragment del *Ban de la Festa*
Major de Gràcia, 2005

Logotip de l'exposició

Els antecedents del projecte

El 2009 els grups d'estudis de Barcelona ciutat van generar la primera exposició fruit del treball conjunt i amb el suport d'institucions públiques, de l'Institut Ramon Muntaner i de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana. Amb el nom de "La Setmana Tràgica a Barcelona. Motius i fets" la mostra aprofitava el centenari d'aquests fets per a fer un recorregut per molts barris on a més de facilitar al públic en general una aproximació a aquests esdeveniments, es van generar un gran nombre de xerrades, presentacions i rutes guiades.

La valoració molt positiva d'aquella experiència i el convenciment que calia repetir-la, ens va portar a la posada en marxa d'una nova exposició.

Treball col·laboratiu

"Espai i Festa. La transformació festiva de l'espai públic a les viles i als barris de Barcelona" es comença a gestar com a projecte a finals de l'any 2016. Els grups d'estudis de Barcelona, amb la coordinació de l'IRMU i de la Coordinadora, defineixen el tema i estableixen la metodologia i el calendari a desenvolupar.

El 2017 es sol·licita un ajut a l'ICUB, que serà el principal suport econòmic per a desenvolupar el projecte i es comença el treball de camp dut a terme des dels grups d'estudis de la ciutat.

La tasca de localització, tria i digitalització d'imatges, acompanyades de les corresponents fitxes complementàries d'informació, ha estat molt lenta. Així, a començament de 2018 es fa una valoració del material aconseguit, fent-se palès un buit d'informació en alguns barris on no existeix

un grup d'estudis constituït i on caldrà arribar a la documentació mitjançant entitats, persones, arxius de districte o l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona.

Un cop realitzada aquesta segona fase de treball de camp, estructurats els continguts definitius i seleccionades les imatges que finalment en formaran part, l'exposició serà inaugurada a Gràcia el mes de gener i anirà acompanyada del corresponent catàleg.

Amb el mateix plantejament de l'exposició sobre la Setmana Tràgica, farà una itinerància per diversos barris de la ciutat i a cada lloc es programaran activitats complementàries.

El resultat és la suma d'un treball col·lectiu i en xarxa, des de les perso-

nes dels grups d'estudis que van fer els primers buidatges, fins a tothom que s'hi ha sumat des d'entitats i institucions. Al capdavant del seguiment i coordinació del projecte hi ha el comissari, en Josep Mañà, el grup assessor i de suport al comissariat i dos alumnes, de la UB i de la UAB, que han vinculat les seves pràctiques de grau a aquest projecte, desenvolupant la segona fase de treball de camp.

La temàtica

L'exposició ofereix una documentada i extensa panoràmica del que és i ha estat històricament, a les viles i als barris de la ciutat de Barcelona, el costum de guarnir les places i els car-

Xocolatada infantil al carrer de les Hortes (Poble-sec) amb motiu de la Festa Major. Agost, dècada dels anys 40 del segle XX. Autor: Joan Sabater Roquer. Fons de Montserrat Sabater Parellada.

ners en motiu de festa.

Si anem un segle enrere trobarem imatges de carrers i places guarnides a Barcelona, amb motiu de les festes majors o de manifestacions religioses. Ara són comptats els casos que han perviscut. D'aquesta expressió de transformació de l'espai urbà en espai festiu, entès també com un procés participatiu, solidari i identitari, l'exposició vol fer un argument a defensar i a rescatar.

Amb un contingut eminentment visual, s'exposa una selecció d'imatges de guarnits festius amb els que es pretén donar a conèixer la vigència i posar en valor aquesta manifestació social i acció creativa, reconeixent la tasca dels qui la van fer i encara la fan possible.

Engrescar a les comissions de festes i al veïnat, a recuperar i a impulsar aquesta expressió i tradició festiva, en els llocs on tradicionalment es feia o no s'ha fet mai, són els propòsits i els anhels de les institucions, entitats i persones que han concebut i fet possible aquesta mostra.

Els continguts

Pel que fa a les tipologies de festes transformadores de l'espai urbà en espai festiu, es redueixen bàsicament a dues expressions: la Festa Major, on trobem gairebé tot el ventall de manifestacions i el Corpus, centrat sobretot en la construcció de catifes.

L'exposició recull una selecció de vuitanta imatges i s'estructura en deu plafons, dividits en els següents quatre apartats:

Introducció. L'espai festiu i la tradició d'ornamentar-lo. Es fa referència a alguns dels antecedents del que avui coneixem com a guarniment festiu: l'arribada de personatges notables, les festes patronals i altres celebracions litúrgiques. Aquestes expressions, a finals del segle XIX i a començaments del segle XX manifestaran un canvi, desvinculant-se de la connotació sacra i aristocràtica per a adquirir un caràcter popular i una funció més decorativa i escenogràfica.

Aquesta primera part introductòria inclou un mapa de la ciutat de Barcelona amb punts indicatius de les principals festes referenciades a l'ex-

posició així com un codi QR que ens remetrà als documents gràfics.

El primer àmbit temàtic està dedicat a l'espai ornamentat. Els guarnits festius els trobem realitzats i aplicats en totes les coordenades de l'espai dels carrers i de les places. Disposats al terra en forma de fràgils i efímeres catifes, fent de sostre cobricelant les places o estenent-se al llarg del carrers, instal·lats i embellint les façanes i balcons, o delimitant i fent d'entrada al recinte festiu en forma d'arc o portalada, transformen l'espai quotidià i el vesteixen de festa.

El segon àmbit temàtic ens mostra les tipologies i materials d'ornamentació utilitzats. Els ornaments festius amb les seves fantosiques i efímeres creacions són una expressió d'art popular. Múltiples i diversos, en la seva confecció hi trobem implicats enginyosos recursos, materials i habilitats. Elements vegetals, fusta, llums, papers i cartró, teixits, plàstics, guix, materials reciclats, són alguns dels materials utilitzats.

Tanca l'exposició l'àmbit dedicat als destinataris i els autors dels guarnits. Engalanar les places i els carrers és una activitat lúdica i creativa que possibilita al veïnat l'exercici de la

imaginació i la participació activa en la preparació de la festa. Aquesta feina col·lectiva, és una acció que genera i expressa la germanor, la solidaritat i el sentit de pertinença territorial dels veïns i veïnes que viuen i comparteixen un mateix lloc. Els guarnits, amb la seva funció d'embelliment, a més de ser un motiu de satisfacció i d'orgull pels qui els realitzen, són un element de gaudi estètic per a tots els assistents i els qui participen de la festa.

L'equip que ha fet possible l'exposició ha vetllat per a que reflectís de la millor manera possible la diversitat territorial del fet festiu a tota la ciutat, tot i que com és lògic, algunes antigues viles i barris, per la seva tradició, hi són més presents. Segurament algunes imatges de carrers guarnits per Festa Major, sorprendran en alguns barris on s'hi ha perdut aquesta tradició.

El missatge principal que es vol transmetre és que hem d'entendre les places i els carrers guarnits en festa com a una expressió de la cultura popular festiva barcelonina que cal rescatar de l'oblit, reivindicar, recuperar i impulsar la seva extensió i afavorir la seva continuïtat.

FRANCESC VISO

Tarjeta postal Calle de la Unión Fiestas de la Merced 1902. Autor desconegut. Col·lecció Bartolomé-Garrich.

La Fonoteca de Música Tradicional Catalana

La Fonoteca de Música Tradicional Catalana (FMTC) és un programa de recerca, arxiu i documentació etnomusicològica de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural (DGCPAC) del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Els seus objectius fundacionals van ser la recerca, l'inventari, la conservació de materials de música tradicional i la seva divulgació per tal de promoure'n l'estudi i la investigació.

L'acció continuada de recerca de cançó tradicional, a partir de treballs de camp realitzats des del 1987 fins al 2004 per Josep Crivillé i Bargalló i Ramon Vilar i Herms, així com les aportacions d'altres arxius del mateix signe, com la recerca feta per Artur Blasco al Pirineu "A peu pels camins del cançoner", han generat a la FMTC un important fons fonogràfic on s'hi comptabilitzen uns 25.000 fonogrames inèdits, amb entrevistes i cançons.

D'altra banda els diferents fons personals, en format textual, relacionats amb aspectes musicals o musicològics de què disposa la DGCPAC aporten una informació substancial o complementària sobre diversos aspectes musicals populars i tradicionals. Els fons de Joan Amades, Joan Tomàs, Josep M Castells, Jaume Vilalta, Joan Comas, Joan Bial, Joan Sala, Josep M Vilarmau i d'altres, aporten

un ventall molt ampli de documentació i una gran varietat d'informació musical i etnològica. Darrerament s'hi ha incorporat el fons Josep Crivillé, que està en procés d'inventari. També hi ha fons d'entitats musicals, orquestres, corals, orfeons, agrupacions folklòriques.

Un dels fons especialment important de la Fonoteca és *l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya* (OCPC), una obra magna que pretenia ser exhaustiva, patrocinada pel mecenes Rafel Patxot i Jubert i que es va dur a terme entre els anys 1922 i 1936, amb l'ajut de l'Orfeó Català i de col·laboradors de primer nivell, músics i filòlegs. L'objectiu era recollir totes les cançons possibles a tot el territori per tal de preservar i donar a conèixer la riquesa del cançoner popular. S'organitzaren en *Missions*, compostes per dues persones. Van recórrer molta part del territori de parla catalana recollint les cançons de veu de la gent del poble i transcrivint-les en partitura. També van escriure les memòries de viatge i van fer fotografies dels informants, les cases, els pobles i els paisatges. Algunes de les missions van utilitzar el fonògraf, un aparell que utilitzava els cilindres de cera per enregistrar la veu dels cantadors, malauradament, els que s'han pogut recuperar, han quedat massa malmesos pel pas del temps i les condicions

en què han sobreviscut. El cançoner es nodreix també d'aportacions importants i específiques, de Marià Aguiló i Fuster i de Rossend Serra i Pagès. L'OCPC és, doncs, un arxiu de gran valor històric i cultural que podria haver estat molt més si la guerra civil no hagués estroncat el projecte i impedit la seva finalització. L'any 1993 el Departament de Cultura va microfilmear tota documentació i des del 2010 fins al 2017 se n'ha fet la digitalització per facilitar la consulta als investigadors i usuaris en general. Els originals de l'OCPC són propietat de l'Abadia de Montserrat, i el seu responsable és el Pare Josep Massot i Muntaner, el qual va fer una feina ingent i de gran precisió per endreçar i inventariar tota la documentació. *Publicacions de l'Abadia de Montserrat* va editar, amb el nom de *Materials*, una selecta de les missions, memòries, partitures i fotografies en 21 volums. Encara ara van apareixent nous documents.

La FMTC té un segell discogràfic propi (núm.115 en el Registre d'Empreses Fonogràfiques de la Generalitat de Catalunya, 10 de desembre de 1990). És el segell més antic i, a la vegada, amb més continuïtat de la Generalitat de Catalunya. L'objectiu d'aquesta col·lecció és difondre els materials aplegats en el fons sonor de la FMTC de manera seleccionada i amb

el seus estudis musicològic, lingüístic i bibliogràfic corresponents. El desenvolupament i la coordinació tècnica d'aquest programa va ser encarregat al professor Josep Crivillé i Bargalló i a Ramon Vilar Herms. Conjuntament amb ells hi havia un equip extern de col·laboradors que seguien una metodologia específica adreçada a la unificació de criteris d'enquesta i de recerca, i a la producció de cada projecte discogràfic en concret. A part de la documentació de recerca pròpia, la col·lecció ha incorporat altres camps temàtics de la música tradicional més específics: instrumentals (orgue, gralla, flabiol), música festiva, músics que han deixat empremta, etc. Els àudios d'aquest segell i altres materials audiovisuals es poden trobar online al repositori de la Generalitat de Catalunya, *Calaix.gencat.cat*.

El centre de documentació de la DGCPAC, dona accés, mitjançant consulta a sala, a llibres, àudios, material audiovisual, etc. i a la documentació dels fons musicals. Per tenir referència de la documentació existent es pot consultar prèviament el web de Biblioteques Especialitzades de la Generalitat (BEG) tot fent una cerca al catàleg de Cultura Popular. <https://catalegclassicbeg.cultura.gencat.cat/>

A banda d'aquesta funció de preservació, de catalogació i arxiu i de l'atenció bibliotecària, de tots els materials existents i d'aquells que puguin anar apareixent a partir de donacions o adquisicions, (en aquest moment la FMTC no fa recerques), un objectiu primordial és dinamitzar i generar l'estudi i el debat sobre la música tradicional catalana en tots

els seus vessants i contextos, per això té contacte des de fa temps amb l'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC), i amb la Universitat de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona, per oferir visites guiades als grups d'alumnes de musicologia o per participar en el programa d'estudis facilitant períodes de pràctiques als estudiants i beques de treball als que ja han acabat el grau. També forma part d'aquesta política de generació i difusió de l'estudi musicològic i etnomusicològic, i de la seva teorització científica, el disseny i l'organització de jornades, simposis i congressos sobre continguts específics, com s'ha fet els tres darrers anys sobre temes com les havaneres (a Palafrugell), les llibertats d'orgue (a Granollers) i sobre la jota als territoris de parla catalana (a Falset), amb resultats molt interessants.

La Fonoteca és, doncs, un espai on els investigadors, els músics, tant vocals com instrumentals, els mestres, o qualsevol persona que tingui interès a trobar melodies o cançons del seu poble o que tingui intenció de fer investigacions de qualsevol mena sobre el passat sonor per recuperar festes o balls, hi poden trobar materials d'interès o, com a mínim, pistes o línies de treball per avançar en els seus objectius.

També és un lloc per compartir. A la FMTC hi ha col·leccions de CD, vinils, discos de pedra, partitures, cançoners, d'històries de vida que tenen relació amb la música, etc. Aquestes col·leccions es nodreixen bàsicament de donacions, de persones que tenen discs antics a casa i els volen cedir,

de grups actuals que publiquen o autoediten gravacions, entitats musicals que volen deixar constància de la seva història. Tot allò que vingui de la relació entre la música i la gent: el mon associatiu, els cantautors desconeguts, la descoberta de persones que van tenir des del seu anònim una importància determinada en la preservació i recuperació de documents, que d'altra manera no haurien sobreviscut, etc, pot ser susceptible de formar part de les col·leccions de la Fonoteca. És un lloc de trobada que caldria tenir molt en compte des del nostre compromís col·lectiu, com a país, de vetllar per la nostra riquesa cultural popular.

QUIM MANYÓS I BALANZÓ
RESPONSABLE DE LA FONOTECA DE MÚSICA
TRADICIONAL CATALANA

El Museu del Ferrocarril a Móra la Nova

Móra la Nova és un poble de forts vincles ferroviaris. Arran de la construcció de la línia dels directes entre Barcelona i Madrid, el 1891 el ferrocarril va arribar a la vila on es va construir una gran estació i uns tallers de manteniment. La decisió d'ubicar aquest complex a la localitat es va deure a que coincidí amb la distància a la qual calia fer un relleu de locomotores. Gràcies a aquest fet, a l'estació de Móra la Nova hi van arribar a treballar, directament i indirecta, més d'un miler de persones i hi va existir en el seu punt culminant una dotació de gairebé 100 locomotores de vapor.

Amb l'electrificació total de la línia i la desaparició del vapor, els tallers van ser clausurats a finals dels anys setanta. Anys més tard, a finals dels noranta, davant l'abandó de les instal·lacions, un grup d'aficionats al ferrocarril va sentir la necessitat de recuperar la memòria històrica i el patrimoni local.

Els inicis del projecte

El 2001 es crea l'Associació per a la Preservació del Patrimoni Ferroviari i Industrial – APPFI. Els deu primers anys l'entitat es dedica a aconseguir la tutela d'alguns espais en desús del complex de l'estació de Móra la Nova i la cessió del material ferroviari que es vol recuperar. L'envergadura del projecte fa necessària la creació el 2006

Vista general del Museu amb la torre de l'enclavament, la locomotora Me-mé i els tallers de material rodant

de la Fundació per a la Preservació del Patrimoni Ferroviari Industrial – FPPFI, formada per l'APPFI i un grup d'administracions públiques i altres entitats de Catalunya i Aragó, encapçalades per l'Ajuntament de Móra la Nova.

Les primeres fites assolides són l'acord amb ADIF per a la cessió en forma de lloguer de diferents espais a l'Ajuntament de Móra la Nova, entre els quals destaca la torre de l'enclavament i també la cessió mitjançant conveni a la FPPFI per part de la Fundació de los Ferrocarriles Españoles de diverses peces de material històric ferroviari.

Entre 2008 i 2010 es va disposar d'un taller d'ocupació amb un mòdul d'infraestructura ferroviària que va permetre formar un grup de 22 alumnes i recuperar una part del sistema viari de les instal·lacions que ocupa el Museu i la restauració i instal·lació

d'un pont giratori de 23 metres que es va adquirir a Granada.

L'any 2010 el projecte rep un gran impuls

El 2010 es va inaugurar el centre d'interpretació del ferrocarril, la primera fase de l'actual Museu. El centre es va instal·lar a l'edifici de l'antiga torre d'enclavament, que va ser restaurat gràcies a un pla de dinamització turística. L'APPFI va salvar aquest edifici del seu enderrocament i el va rescatar del lamentable estat d'abandó en què es trobava.

La torre d'enclavament era l'edifici des d'on s'havia controlat el trànsit ferroviari de l'estació i conserva peces molt interessants d'arqueologia industrial. L'espai es va museïtzar per donar a conèixer els sistemes de seguretat i senyalització ferroviaris.

Alguns membres del grup de teatre "L'Estació"

Vista de la reproducció de l'oficina del cap d'estació dins de la torre de l'enclavament

Vista interior de la nau cotxera del Museu

Des de la seva inauguració el 2010, el Museu ha entrat a formar part del Sistema del Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya i de la Xarxa de Turisme Industrial de Catalunya, esdevenint un centre de referència a Catalunya en el seu camp.

El 2012 s'inaugura una cotxera de més de 3.500 m² per allotjar i protegir les peces que conserva el Museu, una col·lecció de material ferroviari que supera la vintena de peces entre locomotors, automotors, cotxes de viatgers i vagons de mercaderies. Algunes d'aquestes peces ja estan restaurades i altres es troben en procés.

El mateix any 2012 van arribar al Museu dues peces emblemàtiques, una locomotora de vapor de tipus "Mikado" i una de tipus "Bonita". La darrera és la peça estrella del Museu, en part per la seva importància històrica, però també perquè en el seu moment va estar assignada al dipòsit de Móra la Nova.

El 2017 es posa en marxa el projecte de tren històric turístic

APPFI ha seguit des dels seus orígens el model europeu de gestió de patrimoni ferroviari, que recau principalment sobre la feina de voluntaris afeccionats al ferrocarril. L'entitat pertany a les federacions europees FE-DECRAIL i UNECTO on ha après que la millor manera de conservar el material ferroviari és que aquest estigui en funcionament i pugui prestar serveis de caràcter cultural i turístic. Per aquest motiu, es posa en marxa un projecte de creació del tren històric turístic "Lo Caspolino" que des de 2017 compta amb el suport econòmic d'una vintena

d'ajuntaments de les províncies de Tarragona i Saragossa, així com de la Diputació de Tarragona.

L'objectiu d'aquest projecte consisteix en homologar les instal·lacions del taller del Museu per a poder certificar els treballs que s'hi realitzin i fer circular un tren històric turístic. Està previst que la restauració del tren estigui finalitzada a darreries de 2019 i aquest estarà compostat per una locomotora elèctrica Alstom del tipus "francesa" i cinc cotxes de viatgers de les sèrie 6000 coneguts com a "Luckies". Tot aquest material va ser construït durant els anys 50.

Present i futur

L'APPFI ja compta amb més de dos-cents socis de diverses procedències. En l'actualitat el Museu resta obert al públic tots els caps de setmana de l'any i la majoria de festius. A més, entre setmana, es pot sol·licitar una visita concertada. Les visites sempre són guiades i els guies acompanyants són voluntaris afeccionats al ferrocarril.

Durant l'any s'organitzen també esdeveniments com el Bateig Ferroviari al juliol, la Festa del Tren a l'octubre o la representació teatral del conte "L'Esperit del Nadal" al desembre.

El Museu també disposa d'un grup de voluntaris que duu a terme tasques de restauració que ja han estat reconegudes en dues ocasions pels prestigiosos premis Bonaplata. I, a més, existeix un grup dedicat a la construcció de maquetes ferroviàries.

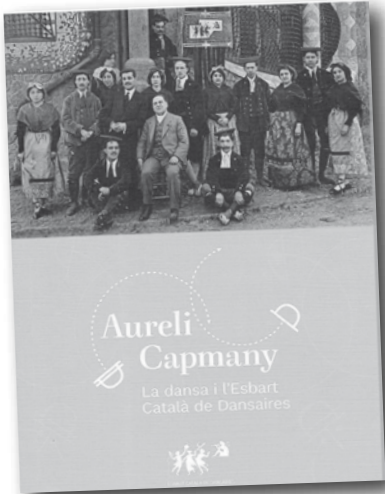
Una altra línia important de treball és la recerca històrica, àmbit en el qual s'han dut a terme diversos treballs, alguns d'ells amb el suport de l'Institut Ramon Muntaner i el Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre.

El futur del Museu passa per la posada en marxa del tren històric turístic, la recuperació d'una locomotora de vapor, noves iniciatives de formació ferroviària i l'ampliació dels espais visitables amb la incorporació de l'antic economat com a primera fita.

JOSEP MORAGREGA, VOLUNTARI DEL MUSEU

Locomotora de vapor 241-F-2238 "Bonita" sobre el pont giratori

GARRICH, Montserrat. *Aureli Capmany. La dansa i l'Esbart Català de Dansaires*. Esbart Català de Dansaires. Barcelona. 2018.

Amb motiu de l'Any Aureli Capmany, 150è aniversari del seu naixement, l'Esbart Català de Dansaires ha produït una exposició i un llibre commemoratiu. El treball de recerca ha anat a càrrec de Montserrat Gar-

rich, membre de l'Esbart, i encarregada del seu Arxiu i Biblioteca.

El llibre té un format de 21 x 15, amb 73 p, amb textos, documents i fotografies de l'arxiu de l'Esbart. La selecció ha anat a cura de Jordi Bartolomé, Anna Bigas Montserrat Garrich i Daniel Trullol.

El principal objectiu de l'autora i de l'Esbart és homenatjar l'Aureli Capmany, donar a conèixer la seva tasca i el seu llegat dins el folklore i la cultura popular catalana i donar-li el valor que es mereix.

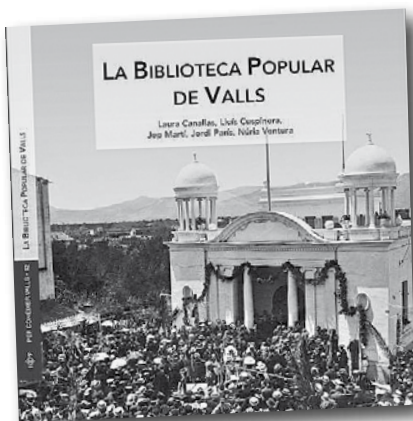
Aureli Capmany fou un gran activista cultural, amb aptituds musicals i de cant, gran lector, amb vocació pedagògica i autor de més de 600 textos, entre llibres i articles de revistes. Fou un emprenedor, creador de l'Orfeu Català i d'Esbarts Dansaires. Va popularitzar la Sardana.

El llibre es divideix en 11 apartats, a través dels quals anem coneixent i descobrint el seu extens currículum. Els dos primers capítols,

de presentació, van ser escrits pel Conseller de Cultura a l'exili, Lluís Puig, un bon coneixedor de la cultura popular catalana, i pel Cap de Cultura Popular de l'Ajuntament de Barcelona, Francesc Fabregat, reivindicant tots dos la gran tasca feta per en Capmany pel folklore i per Barcelona. Hi ha un apartat curiós, on es defineix l'Aureli Capmany amb 100 mots, per ordre alfabètic, i afegeix fragments d'escrits del mateix Aureli, i altres personalitats, com la seva filla Aurèlia, en Martí Martell, i en Joan Domènech. L'autora dedica quatre apartats per exposar com es va anar endinsant en el món de la dansa popular i tradicional, arribant a ser-ne un gran mestre. Va ser l'artífex de l'arxiu dansaire.

Acaba el llibre amb dos textos inèdits, que va llegir el 1934, 25è aniversari de l'Esbart, i el 1948 pel seu 80è aniversari.

PILAR TARRADA

CANALIAS, L.; CUSPINERA, LL.; MARTÍ, J.; PARÍS, J.; VENTURA, N. *La Biblioteca Popular de Valls*. Institut d'Estudis Vallencs, col. Per Conèixer Valls, 2018.

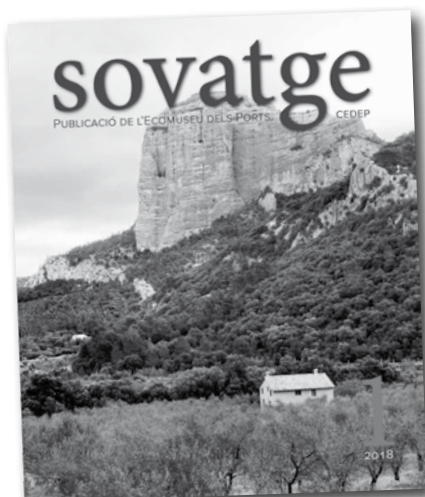
Obra col·lectiva, commemorativa de la inauguració (1918) de la Biblioteca Popular de Valls. Entre les aportacions que conté, destaquen la de L. Canalías (estudi sobre les rela-

cions entre la biblioteca i el territori que atenia, entre 1918 i 1931) i la de J. París i Ll. Cuspinera (sobre l'arquitecte Ll. Planas i l'edifici noucentista projectat per ell). Així mateix, hi trobarem referències a l'etapa més recent d'aquest equipament cultural (N. Ventura), la transcripció dels "dietaris" redactats per les diferents directores (J. Martí) i la reproducció de la crònica periodística de la inauguració (I. Castells).

Vist a un segle de distància, el panorama que a l'Espanya de començament segle xx presentaven les biblioteques era desolador. Tan sols hi havia les biblioteques universitàries i dels Instituts de Segona Ensenyança —que tenien caràcter "provincial"— i les patrimonials —d'institucions privades amb caràcter més o menys científic i que eren de pagament. Les anomenades "biblioteques provincials", a banda d'estar gestionades segons criteris que no en facilitaven gaire l'ús, ha-

vien estat formades fonamentalment a partir dels fons monacals confiscats durant la desamortització i conformaven fons bibliogràfics obsolets i inservibles per als temps que corrien. Aquesta precarietat bibliotecària corresponia, de fet, a una precarietat general d'un país construït sobre uns fonaments ideològics elitistes i aristocràtics, i amb uns governants amb escàs interès pel bé públic i el progrés social. En front del projecte polític dinàstic aparegué el projecte catalanista de la Lliga, un projecte d'arrel conservadora, però amb una clara voluntat de modernitat i europeisme. L'establiment de la Mancomunitat (1914) obrí l'oportunitat per a l'aplicació d'aquest projecte i, en el terreny que ens ocupa, donà lloc a la implementació de les Biblioteques Populares, de les quals la de Valls va ser la primera.

MARCEL J. POBLET ROMEU

Sovatge. Publicació de l'Ecomuseu dels Ports. CEDEP, núm. 1, 2018, 76 p.

Els continguts del primer número de la nova revista semestral se centren bàsicament en dos temes: estudi del mas de Burot o mas del Negre i les pintures de Picasso inspirades en el molí d'“Horta d'Ebre”, tal i com la referenciava el pintor

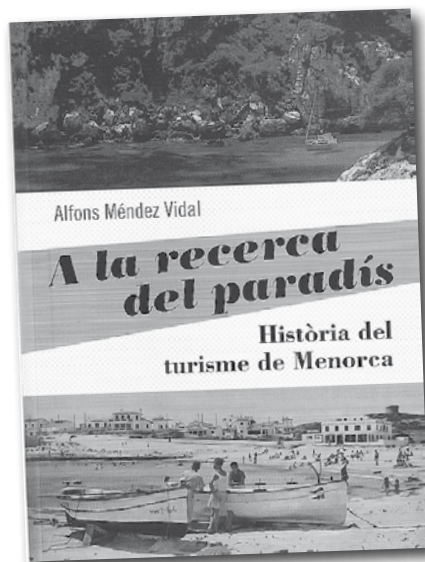
malagueny.

En el primer cas el tema és tractat a partir de dos articles. El primer “El mas de Burot, història social i econòmica” de Salvador Carbó ens situa geogràficament el mas en la vall de Blanco als Ports d'Orta en un territori amb presència d'antics poblements propers: el poblat ibèric-romà de la Penya del Gall i el poblament andalusí de les Roques de Benet. Carbó ens dóna a entendre com es va produir el pas de la propietat comunal a la privada a partir de la necessitat de la hisenda municipal d'obtenir recursos després de les guerres de Successió i del Francès. A partir d'aquestes privatitzacions s'avança cap a l'estudi dels propietaris i masovers dels masos de dita vall per entrar a afinar més sobre el mas de Burot, sobre la família que la va habitar i sobre l'economia lligada a la ramaderia i a una agricultura bàsicament de subsistència. No escatima informació de períodes conflictius: uns successos de 1919,

la guerra civil i l'època dels maquis, amb les implicacions familiars. I clou amb el final del poblament del mas. En el segon article “Conservació i restauració del Mas del Negre, dit també mas de Burot”, Consol Marco Bardella ens ofereix una detallada descripció arquitectònica i constructiva del mas emmarcant-la en el context del masos de l'entorn i de l'època constructiva. Ens informa dels espais i dels materials constructius. Al final ofereix una proposta de restauració.

L'article “La fàbrica d'Horta d'Ebre. Exemple de cubisme geomètric” de Elías Gaston Membrado se centra en les obres pintades per Picasso en la segona estada a Orta l'estiu de 1909, sobretot en la coneguda obra *La fàbrica d'Horta d'Ebre* inspirada en el conjunt format per un habitatge i un molí d'oli que s'emmarquen en el període cubista.

JOSEP SANTESMASES I OLLÉ

MÉNDEZ VIDAL, Alfons. (2017). *A la recerca del paradís. Història del turisme de Menorca*. Menorca: Institut Menorquí d'Estudis; Consell Insular de Menorca. 376 p.

Ens trobem davant un treball que en el títol ja inclou dos elements que transcorren per totes i cada una de les seves nombroses pàgines. En

primer lloc, el llibre és una extensa, profunda i documentada història del turisme de l'illa que fou promocionada, ja a principis del segle xx, com «blanca i blava». Ensen, aquesta història treballada i exposada amb exigència acadèmica és, tothora, amarada de les emocions i els desitjos que comporta la frase, també en el títol, «A la recerca del paradís»

Alfons Méndez Vidal (Maó, 1967), doctor en Ciències Econòmiques per la Universitat de les Illes Balears, de la que en fou professor, és membre de l'Institut Menorquí d'Estudis i és autor de nombroses recerques i publicacions bona part de les quals tenen per centre d'interès Menorca.

El llibre està estructurat en tres parts (naixement, desplegament i balanç del turisme menorquí), més una bibliografia que, per la seva amplitud quantitativa i qualitativa reflecteix —com el conjunt de l'obra— la profunditat del treball i la diversitat de mirades del fenomen turístic que admet, treballa i exposa Alfons Méndez. Uns annexos esta-

dístics il·lustren de manera precisa l'evolució de viatges, pernoctacions i usos de les vies aèria i marítima per als trajectes dels viatgers.

Cal destacar que l'apartat de conclusions compendia amb precisió allò més destacat del treball, sempre amb la presència *propositiva* d'una visió personal vinculada a la defensa d'un model turístic sostenible allunyat de la massificació, de l'*overtourism*, respectuós amb el paisatge i el territori, vigilant envers la construcció d'infraestructures i serveis i, així, amb clar anhel d'una planificació global que cerqui l'allunyament d'un desenvolupament turístic conflictiu, agressiu, destructiu i que faci d'aquesta Menorca reserva de la Biosfera i Talaiòtica, un autèntic, fructífer i fruïble patrimoni dels menorquins, dels humans i de la Humanitat.

En síntesi, una publicació que de ben segur esdevindrà referència imprescindible.

ORIOI FORT I MARRUGAT

novetats bibliogràfiques

ALCALDE VILÀ, Sergi / MARTÍ REY, Gemma / MAS GIBERT, Xavier / SÀIZ i XIQUÉS, Carles. *Lluís Domènech i Montaner. El llegat arquitectònic a la ciutat de Reus*. Centre d'Estudis Lluís Domènech i Montaner (Canet de Mar, 2017). 319 pàg. ISBN 978-84-943695-6-8

BOLEDA i CASES, Ramon. *Cal Trenca. Una nissaga carlista de l'Urgell i la Segarra (1835 - 1956)*. Col·lecció Mn. Joan Camps, 5. Grup de Recerques de les Terres de Ponent (Sant Martí de Maldà, 2018). 166 pàg. ISBN 978-84-09-05595-1

CAPDEVILA, Josep / CABO, Lluís / TORNÉ, Josep. *Savallà del Comptat Història i art*. Associació Cultural Baixa Segarra (Santa Coloma de Queralt, 2017). 129 pàg. DL 1205-2017

DD.AA. *Actes de la XLIV Jornada de Treball. Vallbona de les Monges, 2015*. Grup de Recerques de les Terres de Ponent (Sant Martí de Riucorb, 2017). 610 pàg. ISBN 978-84-616-6031-5

DD.AA. *Annals*. Volum 48. Institut d'Estudis Empordanesos (Figueres, 2017). 362 pàg. ISSN 1136-0267

DD.AA. *Annals*. 2015 - 2016. Patrimoni industrial del Ripollès. Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès (Ripoll, 2017). 573 pàg. ISSN 1137-0378

DD.AA. *Annals*. Núm. 28. Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca (Olot, 2017). 444 pàg. ISSN 0211-8424

DD.AA. *Aplec de Treballs*. Núm. 35. Homenatge al Grup de Recerca Arqueològica de la URV-IPHES al Molí del Salt (Vimbodí - Poblet) i al Dr. Valentí Gual Vilà. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà (Montblanc, 2017). 301 pàg. ISSN 0211-9722

DD.AA. *Bvalls de lletres*. Núm. 22. Juny 2018. Institut d'Estudis Vallencs (Valls, 2018). 44 pàg. ISSN 2013-0732

DD.AA. *Cooperació Catalana*. Núm. 422. Fundació Roca i Galès (Barcelona, juliol 2018). 28 pàg. ISSN 1133-8415

DD.AA. *Cooperació Catalana*. Núm. 423. Fundació Roca i Galès (Barcelona, se-

tembre 2018). 28 pàg. ISSN 1133-8415

DD.AA. *Cooperació Catalana*. Núm. 424. Fundació Roca i Galès (Barcelona, octubre 2018). 28 pàg. ISSN 1133-8415

DD.AA. *Cooperació Catalana*. Núm. 425. Fundació Roca i Galès (Barcelona, novembre 2018). 28 pàg. ISSN 1133-8415

DD.AA. *Dovella*. Núm. 123. Primavera - Estiu 2018. Centre d'Estudis del Bages (Manresa, 2018). 56 pàg. ISSN 0214-2430

DD.AA. *El compositor Robert Gerhard* (Valls, 1896 - Cambridge, 1970). Patrimoni humà. Estudis Vallencs, XLIX. Institut d'Estudis Vallencs (Valls, 2017). 256 pàg. ISBN 978-84-86083-82-3

DD.AA. *El Sot de l'Aubó*. Núm. 64. Juny 2018. Centre d'Estudis Canetencs (Canet de Mar). 36 pàg. ISSN 2013-6285

DD.AA. *El Sot de l'Aubó*. Núm. 65. Setembre 2018. Centre d'Estudis Canetencs (Canet de Mar). 36 pàg. ISSN 2013-6285

DD.AA. *Era. Revista cerdana de recerca*. Núm. 2. Grup de Recerca de Cerdanya / Arxiu Comarcal de la Cerdanya / Edicions Salòria (Puigcedà, 2017). 235 pàg. ISSN 2462-3717

DD.AA. *Estudis Altafullencs*. Núm. 41. Centre d'Estudis d'Altafulla (Altafulla, 2017). 131 pàg. ISSN 0210-5306

DD.AA. *Estudis del Baix Empordà* Volum 36. Institut d'Estudis del Baix Empordà (Sant Feliu de Guíxols, 2017). 181 pàg. ISSN 1130-8524

DD.AA. *Fonts*. Núm. 76. Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell (Argentona, octubre 2018). 36 pàg. ISSN 1887-9381

DD.AA. *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*. Núm. 121. Museu Arxiu de Santa Maria (Mataró, juny 2018). 44 pàg. ISSN 0212-9248

DD.AA. *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*. Núm. 122. Museu Arxiu de Santa Maria (Mataró, octubre 2018). 44 pàg. ISSN 0212-9248

DD.AA. *IX Jornades d'Etnobotànica en llengua catalana. Llibre de resums*. Societat Andorrana de Ciències (Encamp 2018). 76 pàg. ISBN 978-99920-61-40-4

DD.AA. *La Portadora*. Núm. 2. Centre d'Estudis del Priorat / Arxiu Comarcal del Priorat (Falset, 2017). 182 pàg. ISSN 2462-7224

DD.AA. *La Resclosa*. Núm. 22. Centre d'Estudis del Gaià (Vila-rodona, 2018). 148 pàg. ISSN 1886-4791

DD.AA. *L'Erol*. Núm. 136. Els recursos naturals. Àmbit de Recerques del Berguedà (Berga, 2018). 76 pàg. ISSN 0212-445

DD.AA. *L'Erol*. Núm. 137. Eusebi Güell Bacigalupi i el Berguedà. Àmbit de Recerques del Berguedà (Berga, 2018). 80 pàg. ISSN 0212-445

DD.AA. *L'Erol*. Núm. 138. Gent dels segles XVII i XVIII. Àmbit de Recerques del Berguedà (Berga, 2018). 80 pàg. ISSN 0212-445

DD.AA. *Lo Floc*. Núm. 223. Gener - març 2018. Centre d'Estudis Riudomencs Arnau de Palomar (Riudoms, 2018). 56 pàg. ISSN 2014-4830

DD.AA. *Lo Floc*. Núm. 224. Abril - juny 2018. Centre d'Estudis Riudomencs Arnau de Palomar (Riudoms, 2018). 52 pàg. ISSN 2014-4830

DD.AA. *Lo Floc*. Núm. 225. Juliol - setembre 2018. Centre d'Estudis Riudomencs Arnau de Palomar (Riudoms, 2018). 56 pàg. ISSN 2014-4830

DD.AA. *Mascañà. Revista d'estudis del Pla d'Urgell*. Núm. 9. Actes de les Vuitenes Jornades d'Estudis sobre el Pla d'Urgell. Centre de Recerques del Pla d'Urgell Mascañà. (Mollerussa, 2018). 207 pàg. ISSN 2013-9462

DD.AA. *Mestall*. Núm. 423. Juny 2018. Associació d'Història Rural. (Girona, 2018). 20 pàg. ISSN 2462-5345

DD.AA. *Miscel·lània del CERE*. Núm. 27. Benissanet. Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre (Flix, 2017). 350 pàg. ISSN 2385-4294

- DD.AA. *Modilianum*. Núm. 58. Associació Cultural Modilianum (Moià, 2018). 128 pàg. ISSN 1130-1252
- DD.AA. *Oppidum. Revista cultural del Solsonès*. Núm. 14. (Solsona, 2017). 133 pàg. ISSN 1577-5453
- DD.AA. *Pal·laliada. Butlletí del Museu Municipal de Pallejà*. Núm. 19. Ajuntament de Pallejà – Museu de Pallejà – Amics del Museu de Pallejà (Pallejà, setembre 2018). 24 pàg.
- DD.AA. *Papers dels Ports de Morella*. Segona època. Núm. 2. Centre d'Estudis dels Ports (Morella, 2017). 163 pàg. ISSN 1697-4409
- DD.AA. *Ponències. Revista del Centre d'Estudis de Granollers*. Núm. 22. Centre d'Estudis de Granollers (Granollers, 2018). 222 pàg. ISSN 1131137-9626
- DD.AA. *Quaderns*. Núm. 37. Dels museus de ciències del segle XIX al concepte museístic del segle XXI. Cent anys del Museu Darder de Banyoles. Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles (Banyoles, 2017). 141 pàg. ISBN 978-84-697-5683-6
- DD.AA. *Quaderns*. Núm. 38. Arquitectura gòtica a les terres de Girona. La construcció de l'església de Santa Maria dels Turers de Banyoles. Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles (Banyoles, 2018). 182 pàg. ISBN 978-84-09-04742-0
- DD.AA. *Quaderns d'Estudi*. Núm. 31. Centre d'Estudis de L'Hospitalet (L'Hospitalet de Llobregat, 2017). 133 pàg. ISSN 0213-9691
- DD.AA. *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*. Núm. 73. Maig 2018. Institut d'Estudis Vallencs (Valls, 2018). 102 pàg. ISSN 0212-1921
- DD.AA. *Quaderns Xivau*. Illanvers XIII. Núm. 18. Institut Menorquí d'Estudis (Maó, 2018). 91 pàg. ISBN 978-84-15291-45-9
- DD.AA. *Quan la paraula trenca la nit: Manuel de Pedrolo i Maria Aurèlia Campmany*. Assaig, 144. Centre de Lectura de Reus – Arola Editors (Reus, 2018). 147 pàg. ISBN 978-84-949508-3-4 / 978-84-948047-0-0
- DD.AA. *Reboll. Butlletí del Centre d'història Natural de la Conca de Barberà*. Núm. 15. Tardor 2017. Centre d'Història Natural de la Conca de Barberà (Montblanc, 2018). 24 pàg.
- DD.AA. *Recull de treballs*. Núm. 18. Centre d'Estudis Sinibald de Mas (Torredembarra, 2017). 416 pàg. DL T-2141-1983
- DD.AA. *Shikar*. Núm. 4. Centre d'Estudis Comarcals del Segrià (Artesa de Lleida, 2017). 175 pàg, ISSN 2385-412X
- DD.AA. *Temps de Franja*. Núm. 138. Iniciativa Cultural de la Franja (Calaceit, juliol - agost 2018). 20 pàg. ISSN 1695-7709
- DD.AA. *Temps de Franja*. Núm. 139. Iniciativa Cultural de la Franja (Calaceit, novembre 2018). 20 pàg. ISSN 1695-7709
- DD.AA. *Tretzenes Trobades Culturals Pirinenques. Art i història al Pirineu*. Societat Andorrana de Ciències et al. (Envalira, 2017). 195 pàg. ISBN 978-99920-61-36-7
- DEU BAIGUAL, Esteve. *La Guerra Civil a Sabadell 1936 – 1939. Repressió, conflicte intern i obra social en la re-reguarda*. Biblioteca Abat Oliva, 305. Universitat Autònoma de Barcelona / Fundació Bosch i Cardellach / Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Barcelona, 2018). 352 pàg. ISBN 978-84-9511-339-9
- GRAU I PUJOL, Josep M. *Migracions d'entrada i de sortida a Riudoms (1910 – 1650)*. Quaderns de Divulgació cultural, 32. Centre d'Estudis Riudomencs "Arnau de Palomar" (Riudoms, 2018). 258 pàg. ISBN 978-84-09-03034-7
- LIMÓN PONS, Miquel Àngel. *Lluís Tasso Gonyalons. Un maonès entre la tipografia i la indústria editorial*. Institut Menorquí d'Estudis – Gremi de la Indústria i la Comunicació Gràfica de Catalunya (Maó, 2018). 66 pàg. ISBN 978-84-15291-39-8
- MORÉ AGUIRRE, David. *El sublim i el quotidià dels fars de Catalunya. Paisatge, tècnica, cultura i Societat a partir dels àlbums de visites. En el centenari del far de Tossa*. Quaderns d'Estudis Tossencs, 14. Centre d'Estudis Tossencs (Tossa de Mar, 2017). ISBN: 978-84-941951-5-0
- NOLLA GASULLA, Joaquina [Ed.]. *Camins de terra 1865 – 2015 Camins de ferro. 150 anys del ferrocarril a L'Hospitalet de l'Infant*. Centre d'Estudis de l'Hospitalet de l'Infant (L'Hospitalet de l'Infant, 2017). 207 pàg. ISBN 978-84-9034-693-8
- PELLICER, Ma. Assumpció / MARTÍ, Joan Maria. *Pinzellades de la història de Mont-roig*. Centre d'Estudis Montrogencs – Onada Edicions (Benicarló, 2017). 142 pàg. ISBN 978-84-16505-82-1
- PONS, Joan. *Pedraules (III)*. Col·lecció Petit Format, 34. Institut Menorquí d'Estudis (Maó, 2018). 267 pàg. ISBN 978-84-15291-46-6
- RAMIS RAMIS, Joan. *Antigüedades célticas de la isla de Menorca*. Cova de pala, 36. Institut Menorquí d'Estudis – Menorca Talaiòtica (Maó, 2018). 238 pàg. ISBN 978-84-15291-43-5
- RODRÍGUEZ FLORIT, Agustí / PONS BUADES, Guillem X. / DE PABLO PONS, Fèlix. *Geologia de Menorca. Itineraris naturals y culturales*. Menorca Reserva de Biosfera, 6. Institut Menorquí d'Estudis (Maó, 2018). 561 pàg. ISBN 978-84-15291-41-1
- SAUCH CRUZ, Núria. *Ramon Cabrera i el primer carlisme (1833 – 1840). Apunts sobre el general carlista durant la campanya del Maestrat*. Història del Carlisme, 7. Centre d'Estudis d'Avià (Avià, 2017). 83 pàg. ISBN 978-84-941017-9-3
- SINTES, Adolf. *Cala d'alcalfar. Bressol menorquí de pescadors, viatgers, pintors i literats*. Cova de pala, 37. Institut Menorquí d'Estudis – Ajuntament de Sant Lluís (Maó, 2018). 238 pàg. ISBN 978-84-15291-43-5
- TORRES GALLARDO, Begonya. *La col·lecció d'auques del CESC*. Volum 1. Religió, festes, costums, política, història i personatges. Centre d'Estudis de Sant Cebrià (Sant Cebrià de Vallalta, 2017). 332 pàg. ISBN 978-84-697-6826-6
- VIDAL MASCARÓ, Andreu. *Cinc temes al voltant de fra Francesc Roger i Art de la cuina*. Papers Recerca i Debat, 03. Institut Menorquí d'Estudis – Fra Roger Gastronomia i Cultura (Maó, 2018). 60 pàg. ISSN 2445-4265

Centres i instituts d'estudis adherits a la CCEPC

1. Agrupació Cultural Vila-seca (Vila-seca)
2. Àmbit de Recerques del Berguedà (Berga)
3. Amics de Besalú i el seu Comtat (Besalú)
4. Amics de la Seu Vella (Lleida)
5. Amics del Castell de Gelida (Gelida)
6. Amics del Museu de Pallejà (Pallejà)
7. Arxiu Festiu Catalunya. Fundació Privada (Barcelona)
8. Associació Cultural Baixa Segarra (Santa Coloma de Queralt)
9. Associació Cultural del Matarranya (Calaceit)
10. Associació Cultural del Montserrat (Collbató)
11. Associació Cultural "Modilianum" (Moià)
12. Associació de Cultura del Comú de Particulars (la Poble de Segur)
13. Associació d'Estudis Torellonencs (Torelló)
14. Associació d'Història Rural (Girona)
15. Associació Grup de Recerca de Cerdanya (Puigcerdà)
16. Associació Mirmanda (Figueres - El Soler)
17. Associació Poble Vell de Corbera d'Ebre (Corbera d'Ebre)
18. Associació Xarxa de Patrimoni Rural Ecomuseu del Blat (Tona)
19. Ateneu Popular de Calonge (Calonge)
20. Centre de Recerca Històrica del Poble-sec - CERHISEC (Barcelona)
21. Cercle de Recerques i Estudis "Mogoda" (Santa Perpètua de Mogoda)
22. Centre d'Estudis. Arxiu d'Història de Castellar (Castellar del Vallès)
23. Centre d'Estudis Alcoverencs (Alcover)
24. Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell (Argentona)
25. Centre d'Estudis Beguetans (Begues)
26. Centre d'Estudis Cadaquesencs (Cadaqués)
27. Centre d'Estudis Canetencs (Canet de Mar)
28. Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles (Banyoles)
29. Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (Sant Feliu de Llobregat)
30. Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès (Ripoll)
31. Centre d'Estudis Comarcals del Segrià (Artesa de Lleida)
32. Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada (Igualada)
33. Centre d'Estudis d'Altafulla (Altafulla)
34. Centre d'Estudis d'Avià (Avià)
35. Centre d'Estudis de Gavà (Gavà)
36. Centre d'Estudis de Granollers (Granollers)
37. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà (Montblanc)
38. Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre (Flix)
39. Centre d'Estudis de les Garrigues (les Borges Blanques)
40. Centre d'Estudis de l'Hospitalet (l'Hospitalet de Llobregat)
41. Centre d'Estudis de l'Hospitalet de l'Infant (l'Hospitalet de l'Infant)
42. Centre d'Estudis de Montjuïc (Barcelona)
43. Centre d'Estudis de Sant Cebrià (Sant Cebrià de Vallalta)
44. Centre d'Estudis de Sant Pere de Vilamajor (Sant Pere de Vilamajor)
45. Centre d'Estudis del Bages (Manresa)
46. Centre d'Estudis del Gaigà (Vila-rodona)
47. Centre d'Estudis del Priorat (Torroja)
48. Centre d'Estudis del Voltreganès (Sant Hipòlit de Voltregà)
49. Centre d'Estudis dels Ports (Morella)
50. Centre d'Estudis de Subirats (Subirats)
51. Centre d'Estudis d'Isona i Conca Dellà (Isona)
52. Centre d'Estudis d'Ulldedecona (Ulldedecona)
53. Centre d'Estudis Escalencs (l'Escala)
54. Centre d'Estudis Històrics de Terrassa (Terrassa)
55. Centre d'Estudis Ignasi Iglésias (Barcelona)
56. Centre d'Estudis Lacetans (Solsona)
57. Centre d'Estudis Lluís Domènech i Montaner (Canet de Mar)
58. Centre d'Estudis Locals d'Alaior - Fòrum 3r Mil·lenni (Alaior)
59. Centre d'Estudis "Lo Lliscó" (Mas de Barberans)
60. Centre d'Estudis Martorellencs (Martorell)
61. Centre d'Estudis Molletans (Mollet del Vallès)
62. Centre d'Estudis Mont-roigencs (Mont-roig del camp)
63. Centre d'Estudis Planers (Santa Bàrbara)
64. Centre d'Estudis Ribagorçans (Benavarrí)
65. Centre d'Estudis Riudomencs "Arnau de Palomar" (Riudoms)
66. Centre d'Estudis Santjustencs (Sant Just Desvern)
67. Centre d'Estudis Segarrencs (Freixenet de Segarra)
68. Centre d'Estudis Selvatans (la Selva del Camp)
69. Centre d'Estudis Selvatans (Santa Coloma de Farners)
70. Centre d'Estudis Seniençs (la Sènia)
71. Centre d'Estudis Sinibald de Mas (Torredembarra)
72. Centre d'Estudis Tossencs (Tossa de Mar)
73. Centre de Documentació. Ecomuseu dels Ports (Horta de Sant Joan)
74. Centre de Lectura de Reus (Reus)
75. Centre de Recerques del Pla d'Urgell "Mascançà" (Mollerussa)
76. Centre d'Història Natural de la Conca de Barberà (Montblanc)
77. Centre Picasso d'Orta - Associació UNESCO (Horta de Sant Joan)
78. Cercle d'Estudis Històrics i Socials "Guillem Oliver" del Camp de Tarragona (Tarragona)
79. Círcare. Grup de Recerca Històrica (Barcelona)
80. Col·lectiu de Recerques Arqueològiques de Cerdanyola (Cerdanyola)
81. Consell Cultural de les Valls d'Àneu (Esterrí d'Àneu)
82. El bou i la mula (Premià de Mar)
83. Esbart Català de Dansaires (Barcelona)
84. Federació d'Instituts d'Estudis Comarcals del País Valencià (Bunyol)
85. Fundació Arnau Mir de Tost (Ager)
86. Fundació Bosch i Cardellach (Sabadell)
87. Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs (Lleida)
88. Fundació Roca i Galès (Barcelona)
89. Grup d'Estudis Cubellencs (Cubelles)
90. Grup d'Estudis d'Esplugues (Esplugues de Llobregat)
91. Grup d'Estudis Locals (Sant Cugat del Vallès)
92. Grup d'Estudis Sitgetans (Sitges)
93. Grup d'Investigació i Història de Sant Quirze (Sant Quirze del Vallès)
94. Grup de Recerca de Cervelló (Cervelló)
95. Grup de Recerca Folklorica d'Osona (Folgueroles)
96. Grup de Recerques de les Terres de Ponent (Sant Martí de Maldà)
97. Grup d'Història del Casal (Mataró)
98. Institut d'Estudis Baleàrics (Palma de Mallorca)
99. Institut d'Estudis Ceretans (Puigcerdà)
100. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta (Ondara)
101. Institut d'Estudis Comarcals del Montsià (Amposta)
102. Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida (Ontinyent)
103. Institut d'Estudis del Baix Cinca (Fraga)
104. Institut d'Estudis del Baix Empordà (Sant Feliu de Guíxols)
105. Institut d'Estudis Eivissencs (Eivissa)
106. Institut d'Estudis Empordanesos (Figueres)
107. Institut d'Estudis Gironins (Girona)
108. Institut d'Estudis Penedesencs (Vilafranca del Penedès)
109. Institut d'Estudis Vallencs (Valls)
110. Institut de Llengua i Cultura Catalanes (Girona)
111. Institut d'Estudis Comarcals de l'Alt Urgell (Adràl)
112. Institut Menorquí d'Estudis (Maó)
113. Museu Arxiu de Santa Maria-Centre d'Estudis Locals de Mataró (Mataró)
114. Observatori Sociodemogràfic de les Terres de Lleida (Lleida)
115. Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca (Olot)
116. Patronat d'Estudis Osonencs (Vic)
117. Societat Andorrana de Ciències (Andorra la Vella)
118. Societat Arqueològica Lul·liana (Palma de Mallorca)
119. Taller d'Història de Gràcia. Centre d'Estudis (Barcelona)
120. Taller d'Història del Clot - Camp de l'Arpa (Barcelona)
121. Terra dels Avis (Elna)
122. Tot Història Associació Cultural (Barcelona)

FRONTISSA

Edita:

Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana
Carrer del Carme, 47 (IEC) • 08001 BARCELONA
Tel. 933 248 585 ext 131 • Fax 932 701 180 • ccepc@iec.cat • www.ccepc.org

Consell de Redacció:

Josep M. Contel, Narcís Figueras, M. Carme Jiménez,
Marcel Poblet, Josep Santesmases i Francesc Viso

Dipòsit legal: T-730-2001 - **Composició i impressió:** Gràfiques del Matarranya. Calaceit

Amb el suport de:

Diputació Barcelona
xarxa de municipis

Diputació Tarragona

Diputació de Girona

Diputació de Lleida

Institut d'Estudis Ilerdencs

Generalitat de Catalunya